

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**De Ivsta Reipvb. Christianæ In Reges Impios Et
Haereticos Avthoritate: Iustissimaque Catholicorum ad
Henricum Nauarræum & quemcunque hæreticum à regno
Galliæ repellendum confœderatione ; Liber**

Rainolds, William

Antverpiae, 1592

Capvt III. Quis sit tyrannus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63183](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63183)

na, respub. mutilant legitima potestate quemcūque magistratum suum, & quocunq; nomine censeatur reprimendi & coërcendi, si is commissum sibi à repub. gladium ad eam tuendam, ad castigandos malos, & fouendos bonos; in ipsius reipubl. viscera conuertat, eamque distringat solum ad trucidandos bonos, & coroborandos improbos. Medio autem cursu inter hæc extrema tanquam pleno maris alueo inter Scyllã & Charybdim incedit Christiani hominis erga regem obedientia, naturæ voce, & ipsius Dei imperio constabilita; nimirum vt contra populares tumultus regi adhæreat ad cuiusque defensionem cum repub. vires suas conferat: regem tamen impium, & reipub. euertendæ studentem deferat, & cum repub. ad Regem iniustè sceptro sibi commissio abutentem destituendum, & ad meliorem eius loco sufficiendum, cum repub. vires & fortunas coniungat, & in hac causa nullum etiam vitæ capitisque periculum recuset.

CAPVT III.

Quis sit tyrannus.

1. Quia tyranni nomen est odiosum valde, & Protestâtes seditiosissimè reges bonos & moderatos modo sibi aduersantes, vocant tyrannos; ideo quis sit tyrannus diligenter aduertendum est.
2. Hoc autem ex reipub. natura & sine petendum est, que vult suos ciues pacificè sua bona possidere, & effici bonos.
3. In primis autem vult Deum debito cultu venerari, cuius partem necessariam fuisse sacrificium, Ethnici natura magastra atque Duce, semper & ubique senserunt.
4. Christus vt nec alia naturæ bona, ita nec iustum, à natura morem Dei sacrificio colendi & honorandi suscipit,

sed correxit, ecclesiãq; sua perpetuò duratura duos Ma-
stratus praefecit episcopos & reges: è quibus Episcopi spi-
ritualia & interna, reges temporalia & externa curarent,
hij quoad spiritualia Episcopis essent subiecti.

5 Imperatores & reges Christiani, semper agnouerunt
hoc suu fuisse officium, vt qua Episcopi in Concilijs suis
creuissent, ea reges gladijs & legibus suis stabilirent, semper
que leges suas ad Episcoporum Canones formarent; quae
exempla aliquot ponuntur: nec regi secus imperantibus
bediendum.

6 Qui reges hunc ordinem peruerterunt, euaserunt
fames tyranni: vt olim Constantius, Iulianus Apostata,
Valens, Constantinus V. & ante non multos annos in
Gallia Henricus VIII.

7 Omnia Christiana regna ita formata & ordinata
sunt, ut rex non possit nec debeat Ecclesiastica tractare,
quoad talia Episcopis obedire.

8 Ordines Galliae hoc regis officium regi suo Henrico
te 12. annos in conuentu Blesensi denunciarunt. Denique
des Christi reges Christianos arduiori vinculo supra Pa-
nos ad iuste pieq; regendum obstringit.

9 Ex his deducitur quis sit tyrannus, nimirum 1. qui
leges contemnens rapaciter subditorum bona eripit 2.
qui libidinose corporibus vim affert & publicam honestatem
moresque corrumpit, quorum exempla aliquot ponuntur.
Valde autem in hac vtraque tyrannide emunuit Henricus
Valesius.

10 3 Maxime autem tyrannus est qui fidem Christianam
violat & vastat, regiaque potètia ad haereticam fidem
ditis suis imponendam abutitur. Nancquam autem aut
difficiliter vitari potest quin rex haereticus, eo ipso sit tyrannus.

11 Exempla aliquot huius vltimi generis tyrannorum
Anglia & Graecia, & potissimum nuper in Gallia; vbi
uis est enumeratio rerum ab Henrico Valesio contra Epi-
scopiam & fidem gestarum.

¶ Omnes nota tyrannidis à Bartolo & alijs posita, ad hac tria genera reducuntur. Tertius tyrannus est reliquis longè detestabilior.

ÆTERVM ista generaliter hæctenus de regum potestate & officio dicta, contrahamus adhuc magis presse & directè ad Christianum regem describendum eademque ratione ad tyranni simulachrum nobis ob oculos proponendum, & ita demum alterum horum ab altero distinguendum. Hoc enim si quid aliud, plurimum conducet ad Christianos erudiendos, quousque se porrigat illa obediètia qua reges sunt prosequendi; & quando iure ut perduelles regum sunt plectendi nisi regibus obedierint, quando ut proditores patriæ exterminandi, nisi patriæ contra reges opem auxiliumq. tulerint. Nam quin tyrannis ea subiectionis officia præstada non sint, quæ regibus debentur, nõ magis quàm lupo pastoris locum inuadenti ouis tanquam pastori suo parere, & ciuis latronem bona omnium diripientem tanquam conciuem suum diligere tenetur; hoc certa ratio, & tum Ethnicorum, tum Christianorum discipli-
Cic. offic. 3.
 na facillimè persuadebit. Nulla enim nobis cum tyrannis societas est, sed summa potius distnactio, inquit vir prudentissimus. Veteribusq. Romanis & Latinis, quàm fuerint tyranni odiosi ex eorum varijs decretis legibusque & rebus contra Tarquinium Superbũ for-
Linus li. 2.
 tissimè gestis apparet. Græci quoque quantopere tyrannos abominati sunt, facile est cõijcere ex præmijs quæ tyrannorum interfectoribus propoluerunt, & statuis ornatissimis quibus eorum memoriam publicè honorarunt. Iudæi quoque & si crebrius immisos tibi à Deo tyrannos pertulerunt, sæpenumero tamen armata manu eis restiterunt, ut
 ex 10.

L.

ex tota Machabæorum historia liquet: aliquando eos regali loco mouerunt, vt de Ozia notum est, liquando etiam occiderunt, vt de Athalia, Iezabæle, Iabino, Eglone, & nonnullis alijs constat. & apud

Vide post
cap. 1. o.

Tyranni no-
men odio-
sissimum.

Parlam. 8.
Henrici 8.
an. 26. ca.
23.

Plutarchi, de
amico &
adulatore.

Claud. in
insit. prin-
cipu.

Nicetas
Chontata
de Alexio
Cemeno
lib. 1.

Christianos ipsum tyranni nomen, adeo est odiosum & execrabile, vt omnes tacito naturæ & regionis instinctu, tyrannum tanquam publicum pestem abominentur. Et is qui fortasse solus ab octingentis annis in Anglia perfectum & omnibus quod si numeris exactum tyrannum egit *Henricus VIII* (*Richardus enim III. quæ vulgari nomine Ricardus tyrannum* historiae Anglicanæ vocant, vix vult quandam istius tyrannidis expressit) ita tamen repellationem tyranni exhorruit, vt capitalem per eum ei decerneret quicumque eum *tyrannum* diceret. Non immeritò est enim Tyrannus (vt ex omnibus historijs colligimus) non tam singulorum hominum quam vniuersarum prouinciarum, quàm naturæ humanæ, adeoque & ipsius humanitatis communis hostis. Est vt dicebat Philosophus quidam, inter cetera maia fera & agrestia, maximè siluestre & immanè, est vera pestis virorum bonorum, qui natura quodam habitu & insita peruersitate.

*Proculcat claros homines forte, & trucidat,
Munitus gladijs viuit, septruq; venenis.*

Denique vt eleganter scribit græcus quidam historicus, est bellua sanguinaria, subito in faciem tuam uasura & laceratura. Est venenatus serpens, quem si de plestariis letale virus euomit; si in sinu foueas, corpori pestiferos dentes insiget.

Quare quum tyrannus sit huiusmodi monstrum, turbo, contemptor iustitiæ, optimorum hominum inimicus, perditissimorum fautor, ad omnia scelera & iniqua proiectus, operæ prætiū est signa & vestigia omnia perscrutari quibus ad accuratam tanti mali cognoscen-

tionem penetremus, ne in officio nostro temerè de-
 linquamus; & (quod fieri potest, & nostra hac tem-
 pestate crebrò factum est) pro angelo Dei angelum
 Satanæ, & pro Christo aduersarium eius Antichri-
 stū adoremus; quē in templo Dei sessurum & falsè
 simulatæ religionis iustæque potestatis velo, Chri-
 sti sibi gloriam & honores vendicaturum Aposto-
 lica literæ prædicunt. In quod nobis tanto est stu-
 diosius incumbendum, quanto magis videmus reli-
 gionis Christianæ hostes, vt confictam à se religio-
 nem ferro propagent, quam doctrina non possunt
 defendere, hæc ipsa tyrannorum & regum nomina
 confundere, & probatissimos reges terribilissimo tyrā-
 norum nomine infamare; vt deinceps tyrannos
 suos regum spolijs & nominibus cohonestent, atq;
 ita tyrannide tanquam legitima regum potentia,
 execrabilem Atheismum subiugatis à se populis
 etiam inuitissimis imponant. Ecquis enim aliquan-
 do ad regnum Scotiæ vel pleniori iure peruenit,
 vel maiori lenitate & clementia populis illis præ-
 fuit, quàm Maria illustrissima Scotorum Regina?
 & tamen infandi proditores eam solenni Ministro-
 rum sententia tanquam tyrannam è regia sede ex-
 pulerunt; vt verissimum tyrannum, spurium, apo-
 statam, regni munitissima Anglis antiquis regni il-
 lius hostibus prodentem, procerū Scotorum san-
 guini aliàs quum vis deesset vasè insidiantem, aliàs
 quum vires ei suppeterent barbarè effundentem
 totumque illud regnum vastitate, cæde & incen-
 dijs permiscerent, ad regale culmen attollerent. Quis
 aliquando rex populis suis tumultuantibus, magis in-
 dultit, quàm Ceulij Flandris potentissimus Hispa-
 niarū rex Philippus, qui illis privilegia sua quæcū-
 que sarracta seruari flagitantibus, concessit: Hispa-
 nos milites è provincia illa semel & iterum euocari
 requi-

2. Thess. 2.

*Maria Sco-
 111 Regina*

*Insignis
 Philippi
 regis erga
 Flandros
 rebelles in-
 dulgentia
 & lenitas.*

requirantibus assensit: arces & munita loca omnia
& singula, alijs fidelibus subditis erepra ipsiq; salu-
custodienda tradi supplicanti- tradidit: qui pacifi-
ficationem Gandauensem contra ipsius ferè dig-
tem sceptrumq; in iram ratam habuit: illis armis
& omnia quæ cupiebant obtinentibus nobilissim-
principem fratrem suum Iohannem Austracum
inermem, nullo alio præsidio quàm ipsorum
nitentem, Gubernatorem vt iuxta antiquas pro-
uinciarum consuetudines & priuilegia præficeret, quæ
ipsi petierant illis commendauit. Et tamen post
hanc tantam, & indignam penè regio nomine
missionem, regem illum vt tyrannum impurissim-
scriptis confixerunt. Et quum eo pugnae genera-
liquantisper cõtra eum uelitati fuissent, postea
si tota belli mole incumbentes, eum tyrannum
marunt, regioque nomine & potestate priuilegi-
æditoq; maledico edicto, declararunt eum propter
rannidem cecidisse dominio & principatu prouinciarum
Belgicarum. Eodemque edicto prohibuerunt vsum eum
prouincijs illis insignium, sigilli atque etiam nominis
vsurpationem. atque hæc patrarunt omnia, vt mil-
fædifragum & peritum Aurangium, religio-
vel Catholicæ vel Protestanticæ experte, manifeste
Atheum, sanguinarium tyrannum, qui vastatis Ec-
clesijs, oppressa nobilitate, profligato clero, destitu-
cto populo, flumina malorum prouincijs illis im-
disset, regem sibi crearent, eiusque præsidio vti-
bonos & pios, imò ipsam pietatem, iustitiam
religionem in illis oris extinguerent; quod eorum
magna ex parte consecuti sunt. Gallorum uero
belliũ barbarã facinora, cui tandem mortalium
tantum in Europa, sed vel in Africa & Asia, ad ex-
tremos vsque Orientis terminos sunt ignota? Quo-
quum reges suos optimos & clemētissimos fratres

An. 1581.
Hist. Belgi-
ca impressa
Francofor.
an. 1583.

Princeps
Aurang.
vide post.
ca. 11. pa-
rag. 8.

Rebelle
Lugonoti.

Franciscum & Carolū continuatis bellis in magnū
 sapē regni, sapē etiā vitæ amittēdæ discrimē addu-
 xissent, maritimos Galliæ portus antiquis Gallia ^{Hæredæ.}
 hostibus & in regnū illud ius aliquod prætextenti- ^{græc.}
 bus prodidissent, in mediterraneas ciuitates Germa- ^{Disce.}
 norum copias induxissent, exterorum hostiū pha- ^{An 1562.}
 langes in patriam contra reges attraxissent, magnā
 procerum, incredibilem plebis multitudinem regi-
 bus fideliter seruientē occidissent, iniquissimas sæ-
 deris conditiones ab eis extorsissent; nec istis omni-
 bus satiati, præterea & è pulpitis, & in libris, & in
 synodis declemerunt reges hos tyrannos esse, nun-
 quā esse cum illis pacificandum; hoc enim nihil esse
 aliud quā cum *Satana* pacificari. *sperare se tandem Deū,*
quod opus in Gallia cœperat, & magna ex parte persecerat ^{Boza in e-}
absoluturum, tota illa priore hominum & principum gene- ^{pist. theol.}
ratione sublata, ut mundus veluti de integro tota Gallia in- ^{37.40.}
staureretur: contra illos eodem animo esse pugnandum quo
Gedeon contra Madianitas, quo Iudas Machabeus contra ^{Vide Iusti-}
tyrannum Antiochum, Nicanorem & Paganos dimi- ^{team Bri-}
cavit. ^{tan. pa. 97}

Sic illi populum miserum seduxerunt, turpissi-
 mis rebus pulcherimos titulos, & contra veris vit-
 tutibus scæda vitiorum nomina tribuentes. Quo au-
 tem successu hæc fecerunt, per diuturna viginti an-
 nis totis reginæ Scotorum miseria & captiuitas, &
 nuper luctuosissima cædes, propagatum rotidem an-
 nis intestinum & cruentissimum in Flandria bellū,
 & florentissimum ante hanc tempestatem Gallorū
 imperium, nunc ab hæreticis Heluetiorum instar in
 varias partes dilaceratum, miserabili bonis omni-
 bus spectaculo testantur. Quam ergo necessarium
 est ad verum regem à tyranno separandum, mentis
 nostræ aciem diligenter intendere, quando ex eius
 ignorantia tantus malorum Oceanus in regione
 Chri-

Christianas inundavit? Quod si Christianitas instituti veros istos tyrannos, Iacobos Baltardos Dei contemptores Aurangios, Condæos, Colignos & reliquos illos Galliaë incendiarios cauissent, quam illis opem ad vastandam patriam subtraxerunt, eandem sub iustis regibus ad Turcã gẽdum applicassent, mihi sanè dubium nõ est, iam olim Turcam Constantinopoli expulsi Græciam, Asiam, Syriam, Christianis principibus recuperassent, ipsumque Christi Sepulchrum terram Sanctam, Christianosque incolas Orientis totius, Saracenorum impio dominatu liberati excissisque funditus sacrilegi Mahometis in Armenia monumentis, abominandam illius superstitionem ex orbe nostro ad Garamantas & Indos reiecerunt. Multo enim minoribus sumptibus & paucioribus exercitibus Alexander Magnus Orientem peruenit. Multo minoribus copijs Iulius Cæsar Romanum Imperium subegit, Carolus Magnus Europam ferè totam pacauit, sibi que tributum reddidit. Multo minori apparatu & sanguine Lusitani in Oriente, & Hispani in Occidente latissimas regiones regnaque potentissima imperio suo subiunxerunt.

2. Regis ergo & tyranni necessariam cognitionem, & luculentam vtriusque imaginem vnde melius petemus, quàm ex accuratè ponderata reipublice & regum descriptione, quam iam antea oculis reipublice & regum subiecimus: Quum enim circa reipublice ferat & rex & tyrannus, non aliter, quàm in corpore humano sanitas & ægritudo, pulchritudo & deformitas, circa animum virtus & vitiositas, scientia & error, circa hominũ totum vita & mors, gloria & ignominia, fœlicitas & miseria, publicam vim & finem penitus comprehensum teneant.

quæque sint regis in ea iuuanda & gubernanda partes, eadem operâ statim intelligemus quis sit tyrannus, qui in eadem repub. deformanda, regi non aliter quàm latro ciui bono, & lupus pastori, est aduersarius. Diximus autem homines quum primò in locitates has quæ ciuitates & respub. efficiunt congregarentur, illud spectasse vt quietè sua possiderēt, ab iniurijs essent tuti, se familiamq. suam, & similitotum illud politicæ societatis corpus tuerentur atque auerent. Atque hoc ita se habere, ex ipsa ratione, & naturali indole visceribus omnium impressa demonstrauimus. Ergo iustitia externa, ciuilibis pax & tranquillitas, cum quietâ bonorum iustè acquirendorum possessione, primū est quod antiquissimi mortales in communionem ciuitatis, & respub. confluentes respexerunt. At quoniam hæc sola consideratio manca est, & longè humilior quàm pro humanæ dignitatis altitudine, quum & bestiolæ quædam gregatim viuentes, vt apes & oues, & leones etiã aliquando externam quandam iustitiam & ordinem seruent: idcirco eadem respub. eadem natura duce alium sublimiorem finem sibi proposuerunt, nimirum vt præterea ciues boni essent, mentesque suas moralium virtutum ornamentis excolerent. Quemadmodum enim videbant se duabus partibus constare animo & corpore, & illud hoc longè esse præstantiorem, quando sine illo hoc instar immobilis saxi nihil agere nec se mouere possent; absurdum putabant ita externa corporis emolumenta curare, vt internum animi decorè omnino negligerent. Sentiebant etiã in animis suis flagrare quasdam virtutum scintillulas, quibus ad auaritiæ, crudelitatis, luxuriæ & reliquorum vitiorum foeditatem declinandam; liberalitatis autem, clementiæ, temperantiæ, & similibus virtutum

H pulchri-

Reipub. Pagana finit. Supra ca. 1

1. Bona corporis & fortitudinis.

2. Bona animi.

*Omnes legi-
gū & ciui-
tatem cō-
ditores vo-
luerunt ci-
ues suos offi-
cere bono.*

pulchritudinem amandam sua sponte accendebatur. Neque enim sola magistrorum institutio sed natura quoque horrebant fœdissimos, per-ros, mendaces, libidinosos; eademque nature fœdente sine magistris diligebant fideles, sincere veraces, continentis; utque societates in istis florere virtutibus elaborabant. Hoc verò altè in omnium hominum pectoribus à Deo turæ conditore infixum inhæsit, ut nemo vnquam Philosophus de repub. scripserit, nemo aliquando legislator rempub. formauerit, nemo vnquam magistratus politicus ciuitatem rexit, qui non ceteros bonos efficere conatus sit. Superfluum nec omnino operæ pretium percensere quæ de huiusmodi viri Plato, Aristoteles, Plurarchus, & Græci Latiniq̃ de ea re scripserunt; & summi promptu, nec mediocriter eruditis ignota. solum est operosè narrare veterum legistatorum Chatondæ, Zaleuci, Minois, Lycurgi, Solonis in suis rebus publ. condendis instituta; qui ad virtutem ciues instruxissent, ciuitates suas ab his & seditionibus funditus breui spatio distulserunt. Quum verò illæ multis annorum centum rursus floruerint, certissimum est legibus illis ciues virtutem & iustitiam & virtutem fuisse conformatos. Verum particularia omnia & scriptorum & legistatorum & Magistratum dicta factaq̃. silentio prætere- vnicum illud & generale principium quo re- publicæ omnes consistunt, abundè conuincit fuisse vnquam rempublicam, nullum legistatorem qui non virtutem proposuerit suis ciuibus, sed se consecrandam. Ecquis enim fuit aliquis legistator, qui rempublicam formando & condendo præmium & pœnam in leges & rebus publ. non inclusit? ecquis qui non supplicium

probris & præmia bonis statuerit? Vitia ergo sup-
 primere, virtutes fouere, illa rescindere, hæc augere,
 illa è ciuitate expellere, has introducere, illisq. pe-
 nitus extinctis & radicibus euulsis, has conferere &
 omnibus modis amplificare, ciuiumque suorum a-
 nimos ijs quàm maximè imbuere volebāt, ad quod
 hæc duo potentissima & necessaria cuiusq. reipub.
 vincula maximè pertinebant, & cui efficiendo ma-
 ximè erant efficacia. Neque verò reipub. Rom. ad
 vindicandum stuprum Lucretiæ illatum tam facilè
 à Bruto fuisset excitata, nec Minorem propter sum-
 mam iustitiam antiquitas in numerum deorum re-
 posuisset, neque Sparta Lycurgi legibus reperata se-
 ptingentos annos tam gloriose stetitset, nec Zaleu-
 ci lex adulteros oculorum effossione plectentis, se-
 ueritalque adulterium à filio commissum (vt lex
 sua inuiolata maneret) altero filij, altero sui ipsius
 oculo eruto vindicantis, adeò in omnem posteritatè
 fuisset memorabilis, nisi primi illi legislatores non
 modò virtutem suis ciuibs commendassent, sed
 etiam in ea suadenda & inculcanda studiosi, diligè-
 tes atque acerrimi fuissent. Ergo certum est reipub.
 omnes suis legibus atque institutis eò contendisse,
 vt præter externam pacem, interius quoque vir-
 tutibus probitatis, temperantiæ, continentia, for-
 titudinis, ciuium suorum animi imbuerentur.

Atqui nec his tantummodo finibus contem-
 ptæ fuerunt, sed tertius etiam & is eodem quoque
 nature ipsius instinctu mentes omnium occupa-
 uit. Dei enim cultus & religio ita per omnes mor-
 tales, omnes nationes, siue Græcos, siue Romanos,
 siue Afros, siue Asiaticos, siue Americanos, siue Tur-
 cas, siue humanitate politos, siue immanitate bar-
 baros & agrestes peruasit, vt nullus aliquando po-
 pulus ciuitatis aut communionis politicae formam

Lucreti lib. 2

*Zaleuci fo-
netitas.*

*Deum ca-
lere idq. sã
crificio, om-
nes mortua-
les natura
& recte ra-
tio docuit.*

vllam præ se tulerit, qui non vnà deos immortalē
coluerit, cultumque eum sacris & sacrificijs per-

*Cic. Tusc.
lib. 1. & de
nat. Deorū
lib. 1.
Arist. polit.
lt. 7. ca. 8.*

egerit. Nulla enim gens est tam fera, nulla tam immūta
cuius mentem non imbuerit deorum colendorum opinio
inquit Tullius. Et Aristoteles, vbi quæ ad ciuitatis
suam maximè sunt necessaria enūterat, & sine quibus
ciuitas esse non potest, *alimenta, artes, arma, pæ-*
miam ad priuatos & publicos vsos; tum verò primum (inquit)
est quod ad deorum cultum pertinet, quod *sacra*
sacrificiumq; vocatur. Græci in suis ciuitatibus
habuerunt deos colendi ritus, tot hecatombas
tot victimas, tot alia sacrificiorum genera,
& illis fuerint sacerdotes plurimi, nec apud
templorum structura quicquam ornatius aut
gnificentius. Romæ autem ab eius conditore
Romulo, cum primis ciuitatis fundamentis
gio quoque stabilita est, & templa Ioui Staton-

Luiuis. 1.

Ferretio dedicata, & sacra Dijs alijs. Albano ritu, &
Herculi facta. Sub proximo autem rege Numa, iu-
diosè Deorum religioni ciuitas incumberebat, ut
solum Romani ipsi à vi & armis conuersi quum
teresse humanis rebus diuinum numen crederent

Ibid.

illud omni pietate venerarentur: sed etiã finitimi
puli, qui antea de ciuitate ea tanquam aliarum
narum omnium libertati imminente funditus
cindenda consilium ceperant, nunc in eam ven-

*Romanorū
etiam quū
Ethnici ef-
fent magna
religio.*

diam adducti fuerint, ut ciuitatem totam versam in
Deorum violari ducerent nefas. Quin etiam illic
constans erat atque immota erga Deos pietas
quum fufis ad Alliam legionibus suis terrore con-
nati, Gallis ad urbem oppugnandam venientibus
portas vrbis occludere Romani ciues obliuiscerentur,
urbemque totam tanquam desperatione
hostibus proderent diripiendam & incendiandam
ne tum quidē Deorum cultū deseruerant: sed

muni consensu placuit flammam sacerdotum, vestales & *Livius li. 5*
 sacra publica, à cade atque incendijs procul auferre, nec ante
 de feri cultum Deorum quam non superesset qui colerent.
 Si Turcas intuemur illi iuxta Mahometis legem,
 ita Deum colunt, ita sacrificijs placare satagunt, ita
 votis & seuerissimo castissimoque viuendi genere in
 multis Monachorum suorum millibus, veterum
 prophetarum & primi Christianismi Monachorum
 austeritatem peruersè imitantibus Dei misericordiam
 promereri laborant, vt multis Christianorum
 suam apostasiam & fœdas libidines exprobrare vi-
 deantur. Si ad Tartaros migremus, illi quanquam
 nec Christianam fidem, nec Mahometanam sciret,
 religionis tamen omnis expertes viuere noluerunt.
 sed etiam si præmentis hebetudine ad verâ Dei cog-
 nitionem assurgere non poterant, tamen quodd di-
 uinam naturâ esse qua regeretur certò perspiceret,
 eamq. hominibus benefacere colligerent, ipsiq. ex
 siderum aspectu maxima bona consequerentur, pro-
 pterea maiora sidera & cõspicuas stellas pro Dijs adorabât,
 quarum obseruatione in ea vastitate camporum certa itinera
 tenere dedicerant. Quòd si ex nostro orbe in nouum
 illum transmittere voluerimus, rudes Americæ po-
 pulos religionem quandam perpetuò habuisse in-
 telligimus, & sacrificijs quanquam sanguinarijs &
 crudelibus, infinitis tamen Deos suos propitiâsse;
 tẽplorũ verò & multitudine & magnificentia plu-
 rimum tum Asiæ, tum Europæ populos omnes su-
 perasse, quando in vna aliqua ciuitate magna quid-
 dem & ampla, multis tamen Italiæ, Galliæque ciui-
 tatibus minori, quadringenta speciosa & sumptuo-
 sa templa oculati testes numerauerunt. Denique ut
 prudētissimus philosophus ait, Omnes legislatores,
 & Licurgus Lacedemonios, & Numa Romanos, & Ion an-
 tiquas Athenienses, & Deucalion Græcos ferè omnes Dijs cõ-

*Georgius de moribus
Turtarum.*

*Ionius l. 13
Ortelius in
theatro.*

*Nouus or-
bis in nar-
ratio. Fer-
dinand
Cortesy pa-
554.*

maximè erant infames. Cæterùm hic finis vt est reliquis antepositis diuinior & excellentior; ita propter humanæ mentis imbecillitatem & rationis caliginem, erat olim perturbatior, & multis fædissimis erroribus magis implicatus. Quum enim populi omnes Deum esse, eumque sacrificijs & debitis honoribus colendum, euidenti ratione comprehenderent; quis autem esset Deus ille, & quo cultu venerandus in profundis ignorantie tenebris demersi non viderent; hinc effectum est, vt illi omnes quos enumerauit, in Dei natura concipiendâ, & in particularibus eius colendi ritibus turpissimè laberentur. Hinc illa apud Romanos idololatræ Deorum multitudo. Hinc apud Græcos, homines sceleribus insignes cælitum numero ascripti, Bacchus, Venus & Mercurius ille, quo nō præstantior alter (vt ait poeta) *Et fraudare homines & fallere numina diuū.* Hinc Turcæ suum Mahometem, & tartari sua maiora & minora sydera, & Americani composita à se idola, hostiumque suorum sanguine delibuta pro Dijs adorant. Hinc in modo sacrificandi tanta impietas, vt illi etiam literis & humanitate cultissimi Romani & Græci, non contenti bestiarum sacrificijs qualia in lege naturæ & Mosaica Deus requirebat, etiam hominum occisorum corpora Dijs suis immolarent. Carthaginenses aut, Mauri, veteres Galli, & alij populi Septentrionales, multò crebrius & crudelius huic generi sacrificiorum indulgebant. Nuper autem inuenti Americani, vsque eo modum omnem excedebant, vt vnica ciuitas Mexicana quotannis plusquam viginti millia iuuenum vtriusque sexus solita fuerit occidere, & extracta eorum corda Dijs suis sacrificare. Ad quam insaniam prorumpebant aliquando etiam Iudæi quum à Dei lege deficerent.

Paganorū error, in modo Dei colendi.

Novus orbis in narratione 2. & 3. Cortesij. Alexā. ab Alexandre li. 6. ca. 27 Dion. Rom. lib. 43. Casar de bello Gal. li. 6.

Novus orbis in literis Franciscanorum p. 667. Psal. 105. 26.

4. Christus autem in mundum his erroribus occæcaturum veniens, ut voluntatem hominum maiori ad rectè operandum quàm prius alacritate compleuit, demissoque Sancto Spiritu cultores

*Christus in
Euangeliona
sua bona
rū de cruce
sustitua tū
de cultu
Dei appro-
bavit.*

in suos in omnibus virtutibus adeò excellentes reddidit, ut temperantia, castitate, humilitate, veritatis, & mortis contemptione, insignium monachorum & martyrum plura eluxerint inter Christianos millia, quàm inter Paganos his virtutibus nobilitati viri singulares: sic in prima religionem veram ita instituit, & legibus firmavit, & in æternitatem stabilivit, ut nulla deinceps erroris macula Ecclesiam à se fundatam, & sanctissimo suo spiritu gubernatam, eamque visibilem futuram, & toto terrarum orbe diffundendam potuerit obfuscare. Id quod in varijs noui veterisque Testamenti locis tam perspicuè pollicetur, nihil sit in fide Christiana certius, nihil in symbolo Christianorum firmitus, quàm hanc **CHRISTI** Ecclesiam Catholicam & Apostolicam, à veritate regula per ipsum **CHRISTVM** tradita nunquam deflexuram. Quòd ergo homines natura dura externam iustitiam in communi vita sequebantur, hoc Christi disciplina multò magis ratum habuit, & adiectis maximis æternæ vitæ præmijs acriter iustitiæ studium Christianorum pectoribus accendit. Quòd virtutes morales appetere illi quæ præditi ad præclariorum de amicis, de parentibus decuribus, de toto reipublicæ statu merendum instruerentur; & hoc quoque sanctissima **CHRISTI** Religio confirmavit, & adiecta intrinsecus Spiritus sancti gratia mentes suorum sic illustravit, ut multo quàm prius flagrantiores in harum virtutum studium incumberent. Quòd etiam Deum esse, in eiusque honorem

era quædam agenda esse persuasum haberent nec hoc refutauit, quod ipse nimirum creator æterna naturæ lege homines creaturas suas edocuerat, & lege temporali per Moysen lata Iudæis olim præscripserat. At quòd à re cta Dei veri & vnius cognitione ad multos & falsos errarent, & propter ignorantiam veri cultus ad idololatricos ritus deuoluerentur, hoc adeò efficaciter in eis correxit, vt & præsentibus tum ignorantia tenebras dispelleret, & clarissimam veritatis lucem inueheret, & quòd semper in eadem veritate persisterent certam & constantissimam eis regulam traderet. Reipub. enim suæ quam ecclesiam vocamus, & quam ipse partim laboribus suis, partim Apostolorum suorum predicationibus construxit, & per vniuersum mundum dilatauit, certos dedit moderatores, alios quidem magis necessarios, qui intrinsecam eius naturam curarent, puritatem dogmatum, articulos fidei, sacramentorum doctrinam, disciplinam ecclesiasticam, & si quæ alia ad interiorem eius vitam & tanquam animam pertinent, quos episcopos vocamus: quorum officium quia circa sublimiora & valde recondita mysteria versatur, ideòque perpetuo præsentem diuini numinis gratiam requirebat, ideò ipse se illis *assuturum omnibus diebus ad sæculi usque consummationem, nec ab eis vnquam recessurum spiritum veritatis qui eos in omnem veritatem duceret*, & prius futurum vt Sol & luna è mundo tollerentur, quàm vt hæc promissio sua vi & effectu destitueretur. Principes autem & magistratum civilem quem prius in naturæ lege ordinauerat, ita iam gratiæ lege reformauit, vt tum demum perfectè munere suo fungerentur, quum mystica regeneratione in ecclesiam insiti, episcopis regenerantibus, vt filij patribus, vt oues pastoribus, vt discipuli magistris, que-

*Ecclesia
æterna.*

Episcopi.

*Matt. 28.
Io. 14. &
16.*

*Jerem. 31.
Principes
saculares
quoad Ec-
clesiastica
subiecti
Episcopi.*

H s madmodu

Ioan. 22. *Hebr. 13.* madmodum Christus præceperat se subijcentes,
 politicum suum gladium dirigerent ad eam extrin-
 secam ecclesiæ pacem procurandam, cuius interna
 sacramenta diximus episcoporum fidei fuisse com-
 missa. Hoc enim in testamento nouo futurum pro-
 prium regum officium, pulcherrime vaticinatus est
Isa. ca. 49. *23. & ca.* *60.* diuinus propheta, quum ait, *futuros reges nutrices &*
Psal. 2. 71. *& c.* *reginas nutrices ecclesiæ: quum prædixit gentem &*
& c. *gnum quod non seruerit ecclesiæ periturum;* quum in va-
 rijs locis psalmorū reges colla sceptraque sua Chri-
 sti iugo esse submissuros regius ille psaltes canit,
 quum ad exemplar regiæ in nouo testamento obo-
 dientiæ Iosue summus populi hebræi dux *ingressus*
Numer. ca. 27. 21. *& egredi,* hoc est, res maiores administrare iubetur
1. Cor. 10. *11.* *Deutero. 17. 9.* *iuxta mandatum pontificis Eleazari, quum generaliter*
 in ea politia quæ umbra erat ecclesiæ & reipub-
 licanæ Christianæ, imperatur vt in controuersijs de legi-
 bus ascendere ad sacerdotes *Leuitici generis & sine regum*
 uersatione sequerentur sententiam eorum neque
 declinando ad dexteram neque ad sinistram. quum
 omnes boni Christianorum principes tempore Eu-
 uangelij suum fuisse munus & officium, idque
 diuina ordinatione, & verbis, & factis, & moribus
 semper sunt professi, vti mox explicabitur. Et hanc
 totam regis potestatem quasi ecclesiasticam sacræ
 que functionem spiritus sanctus Christianique Apo-
 stolus Petrus perelegāter significauit, quum appo-
 lauit statum testamenti noui, *sacerdotium regale,* quum
1. pet. 3. 9. *Exod. 19.* nimirum reges Christianorum ita optimè regio-
 nomine dignos ostendunt, si sacerdotiū Christi-
 anæ ecclesiæ sustinendo & sacerdotū ecclesiasticas leges
 corroborando suam regalem auctoritatem imper-
 dunt, in quo propriè verti cardinem & medullam
 regij inter Christianos splendoris omnes antiquis-
 simi & sanctissimi episcopi docuerūt, omnes fortis-
 simi

fimi atque optimi Imperatores crediderunt. Sic enim qui primi Christiani Imperatoris temporibus vixit Osius Cordubensis filium eius Constantium ab Arianis seductum, & eorum persuasione ecclesiasticis negotijs se immiscentem grauitur monet, Ne te misceas ecclesiasticis, nec nobis episcopis, Imperator (inquit ille) in hoc genere rerum ecclesiasticarum praecepe, sed ea potius a nobis disce. Tibi Deus imperium commisit, nobis ea quae sunt ecclesiae. Eundemque Imperatorem clarissimi episcopi, Paulinus Treuirensis, Lucifer Metropolitanus Sardiniae, Dionysius Mediolanensis, alijque serio monuerunt ne ecclesiastica corrumpere, neue Romanorum Imperium ecclesiasticis constitutionibus immisceret. Quorum iudiciū magnus ille Athanasius comprobans, addit nihil cogitari posse in re Christiana monstruosius, quam regem ecclesiasticas cōtrouersias velle iudicio suo definire. Quod quoniam Constantius ille Arianus tentaret, & praesidere vellet iudiciis ecclesiasticis, seque in decernendo principem facere Episcoporum, quis (inquit Athanasius) non dicat illum eam ipsam esse abominationem desolationis, quae à Daniele praedicta est? Nam in hoc, quod Antichristi est facit, & quid Antichristus quū venerit plus cōmittere poterit? Quā etiā Antichristianā arrogantiam in eo Imperatore Leontius Tripolis Episcopus & insignis martyr dixit se valde obstupescere. Gregorius quoque Nazianzenus pro cōcione Imperatorē Theodesiū grauissimè affatur, Te quoque (ō Imperator) imperio meo ac throno lex Christi subicit. Imperiū enim nos quoque episcopi gerimus, addo etiā praestantius ac perfectius: nisi verò equum est spiritum carni fasces submittere, & caelestia terrenis cedere. Sed non dubito quin hanc dicendi libertatem in optimam partem accepturus sis, utpotè sacri mei gregis ouis sacra, magnique pastoris alumna, rectèque iam olim a spiritu docta & instituta.

Et D. Chrysostomus,

Mane

Athanas.
in epi. ad
solitariam
vitam agē-
tes.

Ibi.

Nazian.
Orat. 17.

Chryf. 10. I. de verbis Esaiæ, ho. mel. 4. Mast. 16.

Mane intra tuos terminos o rex: alij sunt termini regni, alij sacerdotij, hoc regnum illo maius est. Rex ea que sunt in terris sortitus est administranda, ceterum ius sacerdotij est supernis descendit. Regi corpora commissa sunt, sacerdoti anima, maior hic principatus, propterea rex caput submittere manus sacerdotis, & ubique in veteri scriptura sacerdotum inungebant reges. Quem admodum autem isti in Oriente, sic eorum item coepiscopi in Occidente hanc distinctionem pontificiæ & Imperatoriæ potestatis diligenter tradiderunt. Sic nimirum D. Ambrosius ad Imperatorem Valentinianum. Noli te gravare Imperator ut putes te in ea que diuina sunt imperiale aliquis ius habere: noli te extollere, sed si vis diutius imperare, ipse Deo subditus. Scriptum est, que Dei Deo, que Cesaris Cesaris;

Amb. epist. 32.

Mast. 22. 21.

ad Imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem ecclesie; publicorum tibi mœnium ius commissum est, non imperatorum. Quibus limitibus coerceri potestatem Imperatoriam, Imperatoribus ipsis maxime est gloriosum, uti sanctissimus episcopus eodem loco iniquiter admonuit. Quid est enim honorificentius (inquit ille) quam ut Imperator dicatur filius ecclesie? Imperator enim bonus intra ecclesiam, non supra ecclesiam. D. quo Hilarus Pictauorum episcopus, inuictus Gallicarum ecclesiarum contra Arianos columen, ut in reliquis fidei capitibus cum his suis coepiscopis conuenit, ita nec in hoc de regie iurisdictionis finibus quicquam dissensit. Sic enim ille cum Origeni Athanasio, Paulino, & reliquis Constantium Imperatorem alloquitur. Prouideat (inquit) & decernat clementia tua, ut omnes ubique iudices, quibus promissarum administrationes credite sunt, ad quos sola cura sollicitudo publicorum negotiorum pertinere debet, a religiosis se negotiis abstineant. Denique in Sanctis, Basilio. Hieronymo, Lucifero, Augustino, nihil frequentius occurrit, quam regibus palatia, episcopis ecclesiam

Hil. in lib. ad Constan.

ecclesiam pub illis & ma s um doc bri run Or su rol fol am fic ner pra de p qui epi per test qu dec uar gir itar eie pre vno fia con ser ter

ecclesias; illis corpora, his animas; illis externa rei-
pub. ciuilibus, his interiora rei pub. & ecclesie diuina;
illis pacem & regimen politicum; his disciplinam
& regimen spirituale esse Christi prescriptione
mandatum.

¶ Vt autem hanc doctrinam tanquam precipu-
um pacis ecclesie & rei pub. Christiane vinculum
doctissimi episcopi in Oriente & Occidente, in li-
bris, in concionibus, in consilijs studiose inculca-
runt: ita eandem doctrinam optimi maximique illi
Orientis & Occidentis Imperatores firmiter amplexi
sunt; suisque in imperando legibus & moribus
roborarunt. Constantinus enim Magnus dicitur
solebat, *Vos o Episcopi intra Ecclesiam, ego extra Ecclesi-
am à Deo episcopus constitutus sum.* Theodosius magni-
ficum Comitem Candidianum suo nomine ad ge-
nerale Concilium Ephesinum misit, sed expressè ei
precipiens, vt nullo modo se interponeret *in illis que
de pijs dogmatibus erant controuersa.* quid ita? nimirum
quia illicitum est eum qui non sit ex ordine sanctissimorum
episcoporum sese ecclesiasticis immiscere tractatibus. Im-
perator Martianus in Concilio Chalcedonensi pro-
testatur se venisse vt exemplo Constantini Magni,
quæ Episcopi diuina autoritate sacrosancta esse
decernerent, ipse imperiali autoritate populis ser-
uanda ediceret, & Concilij decretis repugnantes le-
gitimis supplicijs castigaret, non aliter quàm Con-
stantinus damnatos à Concilio Nicæno in exilium
eiecit, Arij libros cremauit, & si qui eos cælare de-
prehenderentur, capitali supplicio affecit. Neque
vnquam pij & iusti principes aliter se rebus eccle-
siasticis immiscuerunt, nisi vt quæ prius episcopi
conclusissent, ea ipsi suis edictis firmarent, & ad ea
seruanda pœnis ciuilibus adiectis populum effice-
rent propensorem. Cuius rei exemplis omnes hi-
storia

§.
Rogia pe-
tenti in
ecclesiasti-
cis rebus
proprie sub
seruis epis-
copali,
Eusebii
de vita
Constant.
lib. 4. ca.
24.

Concil.
Chalced.
actio. 1. c.
6.

storia, omnes annales, omnia scriptorum monu-
 menta referta sunt, id quod Iustinianus Imperator
 apertissime testatur. Si de personis hæreticorum sy-
 nodus episcoporum aliquid statuisset, *Quoties* (in-
 quit ille) sacerdotum sententia quosdam indignos sacerdo-
 tio de sacris sedibus deposuit, quemadmodum Nestorium,
 Eutichen, Arium, Macedonium, Eunomium, & similes; *Quoties*
 Imperium eiusdem sententia & ordinationis cum sa-
 cerdotum autoritate fuit, sicque diuina pariter & huma-
 na concurrentia, vnã consonantiam rectis sententiis sepe-
 re sicut nuper circa Anthimum factum est, qui deiectus
 à sede huius regie vrbs per gloriosa memoria Agapetum
 sanctissimum Rom. ecclesia pontificem. Si de dogma-
 bus fidei credendis episcopi in synodis suis statuis-
 sent, Imperatores perpetuo eadem dogmata rata fe-
 cerant; & vt ait idem princeps post cõmemoratos
 in quinta synodo generali, Nicæni Concilij cano-
 nes sub Constantino Magno contra Arianam hæ-
 resim, Constantinopolitani sub Theodosio seniori
 cõtra Macedoniũ, Ephesini sub Theodosio Iunioris
 contra Nestorium Chalcedonensis sub Marciano
 contra Eutichen & Nestorianos, his omnibus per
 uersa tempora subsecutis, prædicti pia recordationis re-
 patres & Imperatores, ea quæ in vnoquoque Concilio in-
 cata sunt, legibus suis corroborauerunt & confirmauerunt
 & hæreticos qui definitionibus sanctorum prædictorum
 quatuor Conciliorum resistere & ecclesias conturbare con-
 sunt, expulerunt. idemque ipse Iustinianus se factu-
 rum pollicetur quo ad ea quæ ab episcopis in
 quinta synodo essent definita.

*Synodus s.
 Constanti-
 nopol. actio
 1.*

Particulares vero horum Imperatorum leges
 sempiternam & istorum memoriam atque glori-
 am, & regum qui postea secuturi erant imitatio-
 nem atque exemplum in iure ciuili recensentur
 verbi gratia: Vt Conciliorum generalium inuiolan-
 mant

maneat authoritas, quod est Christianę pacis & ec-
 clesiasticę vnitatis caput, sic edicunt Theodosius,
 Valentinianus & Marcianus: Nemo clericus, vel mi-
 litaris, vel alterius cuiuslibet conditionis, de fide Christia-
 na publicè tractare conetur in posternum &c. Nam & iniu-
 riam facit iudicio reuerendissimę synodi, si quis semel iudi-
 cata ac recte disposita reuoluere, & publice disputare con-
 tenderit, & contemptoribus huius legis pena non deerit.
 Ut hæretici cuiusque generis comprimentur ita
 præcipiunt, Sancimus vt omnes impie Nestorii fidei smuli
 aut nefarię eius doctrinę sequaces, siquidem episcopi sint
 aut clerici, a sacrosanctis ecclesiis eiciantur: si vero Laici,
 anathemate zentur, licentiam habentibus cunctis Ortho-
 dixis, illos si voluerint omni metu & damno cessante, pu-
 blicè denuntiare, accusare, reosque peragere. Quoad li-
 bros verò non modo hæreticè sed vel suspiciose
 scriptos, ad hunc modum piè & Christianè præ-
 scribunt. Quoniam peruenit ad nostras aures quosdam do-
 ctinas conscripsisse & emisisse ambiguas, non exactè ac per
 omnia congruentes expositis in Nicæna synodo fidei, & ab
 his qui in Ephesinã synodum conuenerunt sanctis patribus;
 iubemus omnia istiusmodi scripta incendi, ac perfectissimo
 interitui mancipari, ita vt in nullius lectionem veniant, nis
 cerè qui talia scripta vel libros habere & legere sustinue-
 rint, vltimum supplicium subituris. Conuenticula au-
 tem & conciones hæreticorum vsque aded horrèt,
 vt si quid vel ipsi Imperatores per errorè hæreticis
 largiti sint, illud indultum irritum volunt esse &
 nullius momenti. Nullus (inquiunt) hæreticis Ministe-
 riorum locus, nulla ad exerceudam arãme obstinatoris de-
 mentiam pateat occasio. Sciant omnes etiamsi quid
 specialis quolibet rescripto per fraudem elcito ab hu-
 iusmodi hominum genere impetratum sit, non valere.
 Arceantur cunctorum hæreticorum ab illicitis congregati-
 onibus turba. Vnius Dei nomen vbique celebretur,
 iuxta

*Semel in
 Concilio
 definita
 nunquam
 post inque-
 stionem
 vocanda.*

*Codic. tit.
 r. de sum-
 ma Trinit.
 para. Ne-
 mo.*

*Ibi. para.
 Sancimus.*

*Ibid.
 Libri hære-
 tici com-
 burenda.*

*Ibid. para.
 Nullus.
 Hæreticorum
 conciones
 & conuen-
 ticula inter-
 dicta.*

iuxta Nicenam fidem à maioribus traditam. Denique
vt alias leges permultas æterna memoria dignè
præteream, illud Theodosij & Valentiniiani edictum
de hæreticorum appellatione, non modò est per
tè Theologicum, sed etiam ad nostros hodierni
die non minus quàm ad tempestatis eius hæreticos
definiendos exactè accommodatum. sic enim præ
nuntiant. *Damnato protentose superstitionis autem*

Ibidem tit. s. de hereticis. para. Damnato. Nestorio, nota congrui nominis eius inuratur grege ab
nec Christianorum appellatione abutantur. Sed quem
modum Ariani ab Ario lege diuinae memoriae Constantini

Hæretici quemadmodum appellandi.

similitudinem impietatis, & Porphyriani à Porphyrio
cupantur, sic vbique participes nefariæ sectæ Nestorii (A
theri, Caluini) Nestoriani (Lutherani, Caluinistæ) vna
tur: vt cuius scelus sunt in deserendo Deum imitati, eius
cabulum iure videantur esse sortiti. Quæ lex si nolo
temporibus ita valeret vti meretur, multi per
homunciones, qui à Catholica fide ad Lutherum
Bucerum, Caluinum, Bezam, & tales quisquis
fordesque defecerunt, & tamen Euangelici fratres
religiosi, fideles, appellari volunt, quibus cum eu
gelio, religione & fide, nihil magis quàm Iudæo
Turcæ commercij est; minus hac crassa hypocrisis
simplici plebeculæ imponerent, quando ipsi
mine prædicarent se tales esse qui deserto Deo
& Christo eius, ad ista luxuriæ & libidinis ma
pia profugerunt.

Leges ciuiles & politicae ad sacros canones conformanda. Constit. 5. & 6.

Atqui in istis maximis Imperatoribus potissimum
notandum & suspiciendum est, non tam quòd
iusserunt & decreuerunt, quam quòd eadem pol
runt & præceperunt ab episcopis edocti, & à syno
dis instructi; quòd que episcoporum & synodorum
canonibus suas conformarunt leges. Quam ipsi
clausulam Iustinianus frequenter suis edictis
at texere. *Sancimus* (inquit ille) *sacras sequentes*

las ne quis bigamus sacerdos ordinetur. Sancimus ut sancti
 ecclesiastici canones qui à sanctis quatuor Concilijs (plura ^{Constit.}
 enim Iustiniani tempora non antecesserunt) expositi ^{121.}
 & confirmati sunt, vicem legum obtineant. Prædictorum
 enim sanctorum Conciliorum decreta, perinde ut sacrae
 scripturas suscipimus, & canones ut leges custodimus: ut
 propterea Sancimus ut secundum eorum definitiones san-
 ctissimus veteris Romæ Papa primus sit omnium sacerdo-
 rum &c. Veterumque patrum decretis inherendo, here-
 ritos (inquit) illi dixerunt & nos dicimus, quicumque ^{Constit.}
 diuersarum sectarum sunt Eutyctiani, Acephali, Mani- ^{122.}
 chei &c. & quicumque membrum sanctæ Dei Catholicæ
 & Apostolicæ ecclesiæ non sunt, in qua & omnes sanctissi-
 mi totius orbis habitati Patriarchæ, & omnes sub ijs con-
 stituti religiosissimi episcopi vno ore Apostolicam fidem &
 traditionem prædicant. Quumque Rom. Pontifex
 Agaperus Constantinopolis patriarcham Anthy-
 mum, propter hæresim ea ex Ecclesia expulisset,
 hanc (inquit Iustinianus) sententiam tametsi per se sa- ^{Constit.}
 tis valentem multo tamen adhuc valentiorẽ reddit ma- ^{24.}
 iestas Imperatoria, quæ regia hac vrbe ipsum expellit.
 Quare autem aded studiosè ecclesiasticas sanctio-
 nes ciuilibus legibus confirmet, & (ut ipse loqui- ^{Ibid.}
 tur) quæ summum Sacerdotium decreuit, ea quoque
 maiestas Imperatoria corroboret, pulcherrimam &
 maximè Christianam affert rationem quamuis in
 promptu & tanquam ante pedes cuique homini
 Christiano positam, Christianis tamen principi-
 bus sæpius atque iterum inculcandam. Si enim ^{Constit.}
 (inquit ille) leges ciuiles quarum potestatem fidei no- ^{123.}
 stræ Deus concedidit per omnia firmas ac stabiles conser-
 uari ad subditorum securitatem studemus; quantò plus
 studij debemus circa sacrarum regularum, & diuinarum
 legum obseruationem ponere, quæ pro salute animarum
 nostrarum definitæ & constitutæ sunt? Hoc modo in prima
 I & purif-

sempto huic esse seruiendum? Ergo si aliud Imperator iubeat, aliud Deus, quid iudicatis? Manifestum nimirum est neglecto Imperatore, Deo esse sine controuersia, obediendum à quo omnis est potestas, & cui omnis maiestas seruire debet. & ad què princeps & principatus qualiscunque refertur. Id quod probè intelligentes illi quos dixi Imperatores antiqui, vt suis legibus optimè Imperij & Sacerdotij, & vtriusque obedientiæ limites discreuerunt; ita quia nouerant nullam esse veram & Christianam in ciuilibus obedientiam, quæ in fide ecclesiæ Catholicæ non esset fundata, hanc ob causam quemcunque sui Imperij Christianum hominem, ad aliquod munus publicum gerendū extulerunt, eum semper ad perpetuū fidei Catholicæ cultum sanctissimo iureiurâdo, sub hac forma arctè deuinxerint. Testor ego iurando omnipotentem Deū & vnigenitum filium eius Iesum Christum & spiritum sanctum, ac gloriosam Dei genitricem & perpetuam virginem Mariam, & quatuor Euangelia quæ hisce manibus teneo, & sanctos Archangelos Michaëlem & Gabrielem, quod occasione concessi mihi officij puram conscientiam & genuinum præstiturus sum seruitium &c. & quod cum sanctissima Dei Catholica & Apostolica ecclesia communionem habeo, neque ei vlla vnquam in re aut modo aduersabor, neque (quantum in me erit) alicui alij permittam &c. Quod si hæc non obseruauero, omnibus incōmodis ero expositus, tam hic quàm in futuro saculo in horrendo iudicio magni Domini Dei & seruatoris nostri Christi Iesu: habeboque partem cum Iuda, & lepram Giezi, & tremorem Cain, vltra hoc quod etiam pœnis lege Imperatorum comprehensus ero obnoxius. Sic illi, maximè de Catholicæ eorum fide solliciti, qui ciuile aliquod munus erant procuraturi, idque summa ratione. Tum enim & sub regibus particularia officia rectè gerunt inferiores magistratus, & in generalem curam recipi-

*Iuramentum
veterum
militia ducum
&
praefectorum
Imperialium
de Catholica
fide perpetuo ser-
uanda.*

*Novel.
Constit. 82.*

reipublicæ totius rectè intendunt reges atque Imperatores, quum eos sibi cancellos positos morunt, vt à Catholicæ Ecclesiæ fide non possint deflectere; quum sciunt potentiam suam sic à Christo Deo institutam, vt cum ecclesiastica potestate conspiret, & ab ea non aliter quàm corpus ab anima dirigatur.

6. Quem ordinem qui reges vlllo vnquam tempore pervertere conati sunt, & respublikas quibus præfuerunt miserimè afflixerunt, sibi que in hoc mundo nominis infamiam insignem, & in altero

damnationem sempiternam consciuerunt. Hinc Constantius Constantini magni filius quum à paternis vestigiis discederet, nec contentus illis imperandi finibus quos eum pater suus docuerat, Ecclesiasticum quoque regimen contra ius & fas intraret; à suæ ætatis episcopis & viris optimis, quia hereticus erat Arianus, appellatus est, non modo

Antichristus, Apostata, canis, carnifex, filius pestilentie, perditionis, bellua, membra & corpus tantum habens, immo animam verò ferinam, idololatra, & reliqua eiusmodi quæ sunt generaliter quibusuis hereticis communia; verùm etiã quia Imperator erat hereticus, & propter Imperatoriam potentiam tantum nocentior, idcirco & flagrantiore zelo exagitatus est, vt alter Achab, secundus Antiochus, & Herodes Tyrannus, gurges omnium malorum, caput totius nequitiæ, fomes hereticorum, radix amaritudinis, sentina omnium blasphemorum, destructor religionis, templum omnium Demonum. infirmitas Iuda Iscariote scelerator, quia

idam in li. de non pariendo in Deum delinquenti. das illis dominam tradidit qui in eum nec dum creditur, Constantius eos prouocauit ad negandam eius diuitiam qui iam crediderant: Iudas nullis vim intulit vt cum perirent, Constantius autem militari manu pugnat aduersus eos qui rectam in Christum habebant fidem, propter quæ

Hilarius in libro contra Constantium Augustinum. Lucifer lib. 1. & 2. pro S. Albanaso.

Rex hereticus omnium mortuorum nequissimus. Constantius imperator Arianus.

pter e
um e
esse
remp
uer
pos
hoste
Arian
odios
ere, p
inter
Conf
dens,
Christ
que P
Perfas
exerci
lianus
actum
deleui
guber
geret
uina c
iurisd
Eccles
re, ita
fos eti
sti host
nec ip
Maxim
na cru
lum aff
Atheo
nis odi
Imper

pter quam differentiam quum neminem mortali-
um ei parem scirent, concludebant, *solum diabolum*
ei esse in nequitia comparabilem. Et iste vir postquam
rempub. Christianam in luctuosas Arianorum di-
uerſi generis factiones conſcidiffet, optimos episco-
pos in exilium eieciffet, execrabiles Dei & Christi
hostes fouiffet, Mahometismi fundamenta poſito
Arianismo ieciſſet, omnibusq. piis Christianis eſſet
odioſiſſimus, tandem videns omnia in præceps ru-
ere, *pre nimia ſolicitudine in apoplexiam delapſus repente*
interijt. Succedens autem Iulianus, operique quod
Conſtantius inchoauerat extremam manum ad-
dens, Eccleſiam Chriſtianam penitus abiecit, &
Chriſti nomen immaniſſimè perſequens, veterem-
que Paganismum reſtituens, in expeditione contra
Perſas diuinitus eſt interfectus; rempub. autem &
exercitum Rom. in eas miſerias coniecit, vt niſi Iu-
lianus occidiſſet, de Romanis copiis penitus fuiſſet
actum, quas omnes ad interneccionem Perſæ hoſtes
deleuiſſent. Valens autem, qui paulò poſt Imperiũ
gubernandum ſuſcepit, etiamſi ſe Chriſtianum ſin-
geret & diceret; tamen quia potentiam ſuam di-
uinæ ordinationi non ſuppoſuit, ſed in illos alienæ
iuriſdictionis terminos irrupit, vt cum Imperio
Eccleſiam quoque pro ſuo arbitratu voluerit rege-
re, ita à ſana mente & ratione derelictus eſt, vt ip-
ſos etiam paganos Imperatores infeſtiſſimos Chri-
ſti hoſtes ſtupiditate & feritate ſuperauerit. Nam
nec ipſe Turca, nec olim Diocletianus, Nero,
Maximianus, aut quiſquis fuit religionis Chriſtia-
næ crudeliſſimus hoſtis, Chriſtianos Catholicos ſo-
lum afflixit, hæreticos autem fouit, & quaſcunq.
Atheorum ſectas contrarias, in Chriſtianæ religio-
nis odium publicè tulit & approbavit. At Valens
Imperator, nomine & profeſſione Chriſtianus,

*Ibid lib. de
regibus An-
poſtaticis.*

*Socrat. lib.
2. cap. 27.*

*valentis
Imperato-
ris contra
Catholicos
immanis-
ſſim.*

Theodoret. impunitatem concessit Gentilibus, Iudæis & alijs quibus
lib. 4. cap. cunque (hæreticis) qui nomen Christianorum assumer
12. & lib. tes, doctrinam Euangelio repugnantem prædicabant; tum
3. cap. 20. que Pagani Dionysia Bacchi & Cereris festa non in occi
 to sed per medium forum bacchantes peragebant. Si
 Apostolica doctrina propugnatoribus, tyrannus iste hosti
 se præbuit. Cuius impietatis meritas paulò post le
 poenas. Quum enim Barbari à Deo ad eum cari
 gandum exciti ad ipsa Constantinopolis mura
 peruenissent, omniâque circum circa cæde & ince
 dijs vastassent, Valens contra eos cum exercitu pro
 gressus, leui certamine fusus, & in obscurum quo
 dam tugurium fugere compulsus, ibi ab hostibus
 obsessus, magna lignorum strue comportata, iniec
 tynâ cum domo & comitibus qui aderant, incendio
 consumptus. Constantinus quoque quintus
 corum Imperator, propter idem vitium ciuili
 tentiæ cum ecclesiastica confusæ, non tam à
 timo principe in tyrannum, quàm ab homin
 portentum degenerauit. Sic enim historici
 & Græci & Latini eum describunt, Dei, Deip
 virginis & Sanctorum omnium hostem, mag
 maleficijs, & cruentis sacrificijs & libidinibus
 Dæmonum inuocationibus delectatum, tyrann
 Imperio ab usum, legum à patribus tradita
 contemptorem, & vt Zonaras ait, *Nec Christianum*
nec Iudæum, nec Paganum, sed colluiem quandam
tatis instar ferarum Africæ, quæ ex diuersi generis
multiformes confusæque specie & immanitate nascuntur
 cuius hæc particularia scelera ab iisdem histo
 recensentur, quod reliquias Sanctorum conspui iussit
 ne quis eorum intercessionem imploraret edixit, nihil
 præstare posse, nec ipsam sanctissimam Dei matrem
 rens: quod sacras ades magno studio profanauit, quod

Paulus
Diaconus
lib. 21.

Suidas
Zonaras,
tom. 3.

Constanti-
nus Copto.
Hugonota.

lignosas picturas deleuit, earumque loco profanas substituit: quod etiam Monachos persequabatur & tanquam agnos iugulabat &c. qui tandem moriturus hoc solum verbum elocutus est, propter insaniam suorumque meum, vniuersis inextincto inferorum igni trador. Nec ab horum immaniſſima diuitate multum abfuit nuper Henricus octauus Angliæ rex, qui post Pontificalem ecclesiæ primatum arreptum & cum regio iure permixtum non aliter atque Constantinus iste, nec Christianus fuit, nec Protestans, sed incertæ fidei hermaphroditus, vt qui instar paganorum principum, Catholicos, Laicos, Monachos, & Episcopos quoque crudelius quàm Copronymus ille mactabat; & tamen hæreticos simul instar Catholici principis iustis suppliciis plectebat, religionem autem à se inuentam inuitissimis populis obrustit: & quoad contemptas & exustas vel influmina aut sterquiliana proiectas Sanctorum reliquias, quoad vastatas sacras ædes & funditus disturbata Sanctorum templa, & alia plæraque, Constantinum hunc longo interuallo antecessit: qui etiam omni Christianorum generi maximè inuisus infelicem animam exhalauit, quem Ecclesia Catholica vt rebellem & schismaticum damnauit, Catholici subditi alterum Diocletianum perpessi sunt Protestantes vt hostem Euangelij quoad fidem, in vastanda patria terribilem aprum, in vitæ ratione vt luxuriosum monstrum scriptis suis prosciderunt. Cuius statuta ipse etiam filius Edouardus tyrannica & sanguinaria vocauit, & vi bonis subditis intoleranda rescidit; & filia Elizabetha suum illum patrem vt crudelem Christianorum martyrum interfectorem traducit, quæ publicis fastis & kalendarijs eos inter cælites numerat, quos pater vt perditos hæresiarchas incendio è vita sustulit.

Sigebertus
in Chronic.
ann. 776.
Glycas in
annalib.
par. 4. pa.
394.

Henricus
8. Angliæ
horribilis
tyrannus.

Rox. in act.
& monu-
ment.
Gylbius in
ad monitione
ad Anglos
855.
Chronic.
Angliæ in
respons. re-
gis ad De-
uonensis
an. 1548.

Ira nihil est religioni Christianæ damnosius, nihil rebus pub. Christianorum infestius; nihil subditis Christianis quoad priuatās viuendi & credendi rationes turbulentius, nihil denique regibus ipsis turpius & dedecorosius, quàm nolle in eo loco quem Deus ei præfinit consistere, sed iniuste contra diuinas leges in aliorum fines irruere.

7. Quam horribilem rerum humanarum multam autem magis diuinarum conturbationem, ex hæc præscorum temporum experientia perpenderit maiores nostri, tum quàm dissipato Imperio Romano, in omnibus Europæ prouincijs noua regna emergerent, sapientissimo concilio vbi, quàm optime fieri poterat humana prouidentia præcauerunt, ne Christiana regna istiusmodi deinceps repestaribus concuterentur. Ideoque illi quibus regnorum huiusmodi prima ordinatio credita fuit, defixis attentè oculis in catholicæ doctrinæ æternam & immobilem veritatem à Deo optimo maximo profectam, & simul ponderates vetustissimorum patrum perpetuam de his regij dominationibus prædicationem, ipsorumque Imperatorum Constantini, Theodosij, Marciani, Iustiniani, & quorum gloria fuit in orbe Christiano clarissima professionem & consuetudinem, vtque sub illo diuino principum cum Episcopis nexu, ecclesia Deo ad salutem plurimorum valde aucta est, respectu Christiana seditionibus caruit, moresque hominum singulorū multo erant magis ad pietatem compoiti, vnâque aduertentes quantopere illa contraria Constantij, Iuliani, Valentis, & similium peruersitas fuerit omni hominum generi exosa & detestabilis, religioni autem Christi quam illi potissimum curabant imprimis perniciosissima: hanc ob causam reges suos ita sibi præfecerunt, vt cū philosophis &

Nota bene.

vetustis legumlatoribus, ad naturalem reipub. cuiusque finem, qui in externa iustitia & morum probitate positus est, eorum regna dirigi voluerint; supernaturalē aut finem æternæ vitæ ad quam sola fides Christiana ducit, multo maiori sollicitudine illis proposuerunt consecretandum: summa cum ratione magistratum civilem spirituali subijcetes, si quando civilis præciperet aliquid à sanctissima Christi religione dissentaneum. Quo facto, & reip. vniuersæ, & sibiipsis particulatim, & ipsis quoque principibus quàm optimè & diuinissimè consulebant. Ita enim (vt in sancto quodam Concilio traditur) Imperator est vas misericordie preparatum ad gloriam, si vera cordis humilitate præditus, culmen regie dignitatis sanctæ religioni subijciat, si magis in timore Deo seruire quam in timore populo dominari delectetur, si ornat benignitas potestatem, si iustitiam sic teneat, vt misericordiam non derelinquat, ceterum præ omnibus, si ita se sanctæ matris Ecclesie meminerit filium, vt eius paci atque tranquillitati non in suo solius imperio (sed si fieri potest) per vniuersum mundum prodesse suum faciat principatum. Est enim certum & Apollinis oraculo verius quod ibidem adiungitur, magis Christianum regi ac dilatari imperium, dum Ecclesiastico statui per omnem terram consultatur, quàm quum in parte quacunq; terrarum pro temporali securitate pugnatur. Quo sacrosancto canone Christianorum regum officium & descriptio perfectè continetur, cuius illud primarium & principale caput est, vt regium culmē Christianæ religioni subijciatur. Quum enim civilis status & Ecclesiasticus vnam efficiunt reipub. non aliter quàm corpus & anima vnum hominem, homo & Deus vnū Christum, elementa & corpora cælestia vnum mundum; æquum erat vt si quando inferior illa potestas diuinorum in cælesti beatitudine bonisque eternis

Verū fundamentum regie potestatis inter Christianos

Conc. Mogunt. c. 2.

Comparatio eius. & Ecclesiæ status.

I s pro-

promouendis impediret, tum demum ab illa corrigeretur; quemadmodum anima corporis perturbationes refranat, deitas in Christo humanitatis affectiones moderata est, caelestia in mundo corpora terrenis dominantur. Neque verò vlla vnquam respub. fuisset Ecclesia Christianorum inferior, si reges per baptismum eius membra effecti, ira statim assequerentur interminatam quiduis agendi potentiam, vt etiam si ea molirentur quæ essent Ecclesie & fidei Christi nocētissima, & moniti vellent nihilominus incæpta amentia progredi, non possent tamen Ecclesiasticis censuris in ordinem cogi. Nulla vnquam Paganorum respub. fuit adeo ineptè constituta. Longè prudentius Aristoteles, Plato, Lycurgus, Numa, Mahometes, respub. à se conditas temperauerunt. Mahometes enim ipse siue naturalis luminis ductum secutus, siue principium illud Christiana fide in suum Alcoranum transferens Califas suos, hoc est pontifices omnibus Imperatoribus Mahometanis quoad sacra fecit superiores. hodierno die apud ipsum Turcarum Imperatorem illud non minus sacrosanctum quàm aliquod fidei capud habetur, vt quoties Monarcha ille quippiam statuerit, non aliter firmum sit, nisi summus legis eius pontifex censuerit illud Mahometis legi non esse aduersarium. Aliter *Supremi Domini edictum* est vitiosum irritum nec subditos ad obediendum astringit. In quoque antiquitus Christiani pontifices suos Imperatores grauitè contra Ecclesie bonum offendentes liberè reprehenderunt; & aliquando etià ex Ecclesia eiecerunt, vt D. Ambrosius Theodosium, Innocentius Arcadium: eo factò manifestè prædicantes eos indignos fuisse qui Christianis hominibus imperarent, aut in ecclesia locum vllum tenerent, quod potentiam sibi à Christo concreditam, ad magnum aliquod

*Chron. Sa-
uacorum
adiunctum
Alcorano.
Flatho. de
Tartaris
ca. 15.*

*Georg. de
moribus
Turcarum.*

*Theod. lib.
5. ca. 17.
Niceph. li.
13. ca. 34.*

aliquod Ecclesie Christi detrimentum inuenteret. Ergo ad hunc duplicem finem nature & gratie, honestatis & fidei, vite presentis & future, temporalis & eterne, potissimum vero ad illum diuiniorem gratie, fidei, vite future, felicitatis eterne finem, omnis regu & Imperatoru potestas reuocanda est. ob hunc finem rerum publicarum regimen est illis traditum: hac conditione in Christianos suscipiunt principatum, maximeque illud spectare debent ut in fide Catholica populos conseruent, quod eterne animarum saluti consulatur, quicquid interim corpori & externis fortune bonis accidat. Et quanquam si antiquis moribus uiueretur, in nudo regis verbo satis esset ad eos obligandos momenti, tamen quia eorum quos nominavi Imperatorum tanta exitit perfidia, hypocrisis, & dissimulatio, propterea hanc tot alia vincula stipulationum, contractuum & iuramentorum que in solenni illa coronandi ceremony usurpant adiecta sunt. Hinc fit ut nusquam nisi in Ecclesijs & ad altare, & dum sacrosanctum Christianorum mysterium peragitur, regendi potestas illis tradatur. Hinc fit ut Episcopi sceptrum & diadema illis conferant. Hinc anathemata & execrationes illis imponuntur, si fide datam fecerint. Hinc iurandum ab illis omnibus exigitur de fide Catholica constanter tenenda & Ecclesie catholice sacerdotibus honorandis. Hinc sacerdotum instar sacris vestibus induuntur & inunguntur, ut in sacerdotalis ministerij partem se assumptos reminiscantur, seque exterius episcopos quodammodo effectos, externam Ecclesie pacem & disciplinam debere defendere: quemadmodum interius Ecclesie mysterijs Episcopi vere presentunt, quod olim suum esse officium Constantinus, & qui eum secuti sunt Imperatores fatebantur. Hinc omnibus expresse dicitur se tum per illam Episcoporum traditionem

Supra fol. 46. 47. 48

Quomodo reges obligantur ad fidem Catholicam defendendam.

L. Sic. C. de aliis, et ubi Decimus C. fil. 189.

Bald. in C. *nem recipere dignitatem regiam. Hinc eodem tem-*
de nat. seu.
Part. & a.
ly in L. di-
gna vox C.
de le. Bald.
in L. fin. C.
de irafact.
& Lex im-
perfecto.
Inson in L.
ciuitas &
aly omnes.
Sup. fo. 50

nam recipere dignitatem regiam. Hinc eodem tem-
 pore à multitudine Christianorum astantium que-
 ritur, Vtrum principi tot modis pollicito se regni
 leges, & inprimis Christi fidem Catholicam contra
 omnes hæreticos sartamtectam seruaturum velim
 obtemperare. Hinc denique illa extrema clausula
 si (quod absit) iuramentum meum violauero nullam nobis
 incolæ regni obedientiam debebunt, quæ alibi expressè
 & verbatim adiecta est, in omnibus autem istis re-
 gum iuramentis tacitè inclusa & ex ipsa contra-
 ctus & obligationis vi certissimò necessarioque de-
 ducitur, vt omnes iurisperiti fatentur.

8.

8 Id quod non obscurè in celebri illo Blesensium
 conuentu ante annos 12. Henrico III. tum Gallo-
 rum regi, ordines regni palam declararunt. Vbi quidam
 is qui pro plebeis orauit aduocatus Parisiensis huius
 insistens regis iuramento de exterminandis hæreticis,
 vnaque & sola religione Catholica in regno Gal-
 liarum ferenda, hanc vnitatem à rege postulasset, &
 qui pro Nobilitate verba fecit illustri Baro Barmontius
 idem vehementer pressisset, qui tunc loco pro Clero
 orationem habuit egregius & excellens vir Archiepiscopus
 Lugdunensis rem omnino efficaciter his verbis con-
 cludit. Nos (inquit ille) iustissime rex, nequaquam
 arbitrari te obliuioni adhibuisse magnum illud & so-
 lenne iusurandum quod quam regno huic es inaugu-
 ratum suscepisti, te solam religionem Catholicam
 Christianam velle defendere, eamque pro tua vni-
 augere, nec tolerare in hoc regno aliam quamcunque.
 Quia si vltro vnquam iuramento princeps aliquis arctè
 & obligatus est, hoc sanè ita te astringit ad huius
 tutelam, vt aliam ferre non poteris, nisi vnà & con-
 scientiam tuam violes, & fortassis in questionem etiam
 voces ius illud quod ad regni huius possessionem obtines.
 Sic ille verè Episcopali cōstātia & magnitudine animi disseruit,

Hist. de M.
 Piquet. lib.
 23. Ca. 13

Libert.
 Archiepi-
 scopi Lugd.
 ad regē de
 suo officio
 praestando
 admonitio.

nec rex ille quamuis alioqui regie suæ potentiaë nimius admirator & amator, Episcopū liberè sed verè tamen hæc exponentem molestè tulit, aut dicto factòve improbauit, ne tum quidè quū acrius huius eum officij admoneret. Sic enim pergit iuramenti regij grauitatem & regno adeundo adiunctas conditiones vrgerè: Non ignoras certè te contraxisse & pepigisse cum Christo Iesu, eaque conditione sceptrum hoc accepisse vt esses religionis Catholice propugnator: ad cuius iuramenti maiore firmitatem, pignus et arrham accepisti pretiosum Christi corpus ad sanguinè. Et non aduertis quod sceptrū à Deo tibi istis cū conditionibus datū, idem Deus minatur à te erepturū si fidè negligas tam solenniter, & tanta cū religione iuratā? Quemadmodū autè Deus requirit præstari à te fidem quam ei dedisti, sic subditi quoq; per eandem fidem à te quam acerrimè flagitant, vt illis serues condiciones cū quibus eorū rex designatus es, & quas non potes infringere, insurrantū illud rumpendo, nisi simul Christianissimi regis titulū velis amittere. Hęc ille & in hęc sententiam alia permulta, quæ demonstrat mutuū illud atque reciprocum regis & subditorum officium; reges non aliter esse reges, nisi certis conditionibus regant, nec subditos teneri eorum imperijs, si rex condiciones eas spernat ex quibus primò manauit subditorum obligatio ad obediendum. Adeò vt si reges Christianos sub Evangelio Christi cum Paganis in lege naturæ comparemus hoc solum discriminis inter eos reperiri sumus, quòd Christiani ad iustè pieque imperandum multo sunt quam illi arctius obligati. Illi à repub. ob publicum commodum eligebantur, eliguntur & isti. Illi legum custodes erant, quibus ipsi quoque subijcebantur, eadem quoque est Christianorum regum subiectio. Reges eos neglecto bono publico ad priuatam commodum omnia referentes deponebant respub. Græca & Romana: & idem-

Rex iuramentū suū de fide Catholica seruanda frangens unā suā de regnando iur infrin-

Regi Christianorum cum Paganis comparatio.

& idem quoque fecerunt apud Christianos respublicas Gallicana, Anglicana, Germanica, Polonica, Danica, & alia omnes. Si quis reliqua sigillatim percurrere velit regum iura, ratio & natura communis omnium parens nihil Christianis regibus indulget supra veteres Romanos & Græcos singulare, si solam naturæ & rationis legem intueamur, & primas regum originem consideremus. Sin vero nos ad euangelij legem conuertamus, vbi tot sunt præcepta diuinitus aduocata de iustitia, de pietate, de fide, de vita beata, de supplicij æternis, vbi regia dignitas erroribus paganis liberata, ad vnicam Christianæ disciplinæ veritatem instruitur, & ad cælestem beatitudinem refertur, vbi nulla est alia eius felicitatis adipiscendæ via nisi per Ecclesiam Catholicam: ideoque & regia authoritas in primis debet Ecclesiæ bonum intendere, Ecclesiæ statum tueri, Ecclesiæ canones promulgare, Ecclesiæ aduersarios expellere, Ecclesiæ seruandæ, propagandæ, amplificandæ, omnibus modis studere: vbi sunt vincula, obligationes, conditiones. iuramentorum de hac Ecclesiâ protegenda, eiusque Catholica fide & extremum vitæ spiritum etiam cum sanguinis & fortunarum omnium dispendio conseruanda: clarum est Christianis regibus tanto maiorem impositam esse iustè pieque regnandi necessitatem, quanto Christianæ religionis sacra, vota, iuramenta, quanto Christus Deus, vera fides diuinitus infusa, felicitas sempiterna, magis conscientias regum Christianorum obligant.

9. Quæ quum ita sint, non est iam arduum persequi hanc regum descriptionem, tyrannum à regi interdistingere. & tyrannum quum dico secludi volo ab hac disputatione, illa grammatica tyranni significatio iuxta quæ veteres scriptores aliquando reges, aliquando Monarchas absolutè non tamen immittunt.

imperantes sub tyrāni nomine complectuntur. eū-
 que tantummodo tyrannum intelligo, quem vul-
 gata Græcorum & Romanorum & Christianorum
 quoq. scripta, & ipsa apud Christianos cōmunis lo-
 quendi consuetudo tyranni nomen designat, quæ
 quemadmodū hoc nomen interpretetur, iam olim
 in celebri Episcoporum concilio sic explicauit. Rex à
 recte regendo vocatur. si enim iuste & pie & misericorditer
 regit, merito rex appellatur. si his caruerit, non rex, sed tyrā-
 nus est. Antiqui autem omnes reges tyrannos vocabant, sed
 postea pie, iuste & misericorditer regentes regis nomen ade-
 pti sunt, impie vero, iniuste & crudeliter principantibus, non
 regis sed tyranni apertum est nomen. Talem (inquam) ty-
 rannum, si ea quæ modò de reipub. finibus & regū
 officijs dicta sunt rectè perpendimus, animoq. cō-
 prehensa tenemus, non magni erit negotij agnos-
 cere & perspicuis notis à legitimo rege discrimina-
 re. Ciuitates siquidem omnes iustitiam publicam,
 & publicum vniuersitatis bonum sibi primò omniū
 naturæ instinctu proponunt, & ad hoc rectius asse-
 quendum, reges sibi proposuerunt. ergò qui iustitiā
 publicam peruertit, qui quos vult iniustissimè vexat
 & spoliat, qui bonum non publicum sed priuatum
 confectatur, qui alienis vt suis, communibus vt pri-
 uatis vititur, & ex ruinis publicis priuatas opes ac-
 cumulat, is tāquam ex diatrimetio, reipub. scopo &
 regum institutioni aduersatur: contratioque tyran-
 ni nomine vocatur. Atque ita tyrannidem definiuit
 Aristoteles, Vnius nimirum Dominatum ad suam com-
 modum omnia referentis. Eademque est sententia Pla-
 nis. Tales fuerunt antiquitus illi Siculorum tyrāni
 Dionisi, Gelones, Spartanorum Nabis, Romanorū
 Cōmodus, qui dum nimium licentiosè in omniū for-
 tunas grassatur, à suis domesticis interfectus est. Ab
 hac tyrānide optim⁹ ille Gallorū rex Ludouicus IX.
 cogno-

*Council. Ma-
 guntin. sub
 Arnulpho
 cap. 2.*

*Primū ge-
 nū tyrann-
 norum.*

*Arist. Po-
 lit. lib. 2.
 cap. 5.
 Plato dial.
 1. de reipub
 sine iustis.*

cognomine Sanctus paulò ante mortem, filium suum
 Philippum deterruit, vti in conuentu Blefensi Sta-
 tus regni Henrico nuper Gallorum Regi commo-
 morarunt. *Obserua* (dicebat ille) *bonas regni tui leges
 & consuetudines, nec exigas à populo subsidia & vestras
 nisi magna necessitas & euidentis utilitas eò te compulerit.*
Alioquin enim non rex sed tyrannus aestimaberis. Dixit
 deinde respub. ad eum scopum collineare, vt ciues ho-
 ni & virtutibus moralibus exculsi reddantur, quæ
 item pertinent legum laisiones, & hæc non possi-
 ma fuit regum creandorum occasio, vt leges
 regum diligentia suam obtinerent robur, nec à
 gitiolis hominibus impunè contemnerentur. Vt
 piè admodum dixit prudens ille legum condenda
 & reipub. formandæ magister, *Vt populo magistratus
 ita Magistratui præ sunt leges; vereq; dici potest Magis-
 trum legem esse loquentem, legem autem mutum magis-
 trum; rectè que principes legum custodes appellamus.*
 Platone: omniumque prædicatione celebratur.
 Theodosij & Valentiniani, *Digna* (inquiunt) *est
 maiestate regnantis, legibus se alligatum principem
 adeò de autoritate iuris nostra pendet autoritas & ce-
 lus, reuera maius est imperio, submittere legibus prin-
 cipum. Idem præ se tulit Traianus quum Prætori vi-
 Rom gladium potestatis insigne tradès, hoc (inquit)
 si bene & iuste impero, pro me, sin in iuste & male, con-
 me vti tor. Idem tenuerunt Antonij, Gordiani, & quæ-
 Plinius, cunque olim bonorum principum vel mediocri-
 opinionem adepti sunt, etiam quum imperium
 terent illis fidei & iuramentorum vinculis sol-
 quibus Christiani principes implicantur. Quam
 ergo magis Christiani reges legibus se fateri debent
 alligatos, qui nunquam ad regale fastigium alle-
 gunt, nisi prius suam legibus obedientiam iure-
 Nihil verò fingi potest magis absurdum aut bar-*

Laur. Vall.
lib. 2.

Cic. de leg.
lib. 3.

Plato in
dialog. vii
civium sine
de regno.

Cod. l. 1. tit
14. parag.
Digna

Zonar. tom
2. in Tra-
iano.
Plinius.

Reges sub-
iactis legib.

tum inter Christianos, quàm predicare regem superiorem esse legibus omnibus, nec vlla teneri nisi sua sola voluntate. Quare nihil miror si ea vox Cancellario regis Gallorum in penultimo cōuentu Aurelianensi sub Francisco II. elapsa, fremitu & indignatione multitudinis fuerit excepta. Quum enim ille forte fortuna enuntiasset, omnes præter regem sub legibus vivere, regem autem omni lege solutum esse; qui adderant permoleste hoc dictum ferebant & ratione afferebant; quia rex regnum adiens, in solenni coronationis sacro iurat & promittit leges sibi fore sacrosanctas atq; inuiolatas. Neque verò quicquã (ardebant) cogitari potest regi ipsi, vel quoad propriã salutem, vel quoad regni diuturnitatẽ periculosius, quàm si putet se nulli legi esse subiectum nisi suã ipsius voluntati; quum contra verissimum sit supra leges nullam ei suppetere potestatem iustam, sed tantum vim & violentiam tyrãnicam, quam adulescentes regibus persuadere conantur. Eademque est reliquorũ regum Hispaniã, Angliã, Daniã, Poloniã, Imperatores Germaniã, in suis Christianis regnis & imperijs conditio. Quare quũ regũ sit iuxta leges regere, & per bonas leges vt subditi quoque boni reddantur elaborare, tyrannus est qui leges pro libidine conculcat, & flagitiosa vita nefarioq; legum contemptu, subditos ad parem turpitudinẽ inuitat. Quales tyranni fuerunt Tiberius, Nero, & post eos Maxentius Romã, & Gildo in Africa, quorum iste regioni Africanã quam occupauerat, ita dirẽ imperabat, vt ea fuerit tota vnus prædonis ager, & qui quodcunq; profunda

Histoire de La Val. le. 2. fol. 82.

Secundũ genus tyrã norum.

Gildo.

Claudiã de bello Gildã.

Traxit auaritia, laxu peiore refudit.
 quod tamen ad prius tyrannorum genus pertinet.
 illud verò quod sequitur ad hoc secundum.
 Instat terribilis. viuis, morientibus hæres,
 Virginiibus raptor, thalamis obscœnus adulter.
 Nulla quies, oritur præda cessante libido,
 Diuitibusq; ue dies, & nox metuenda maritis.

K

quum

Orosius lib. 7. cap. 30.

Tiberius. Nero. Maxentius

Sueton. in Tiberio & Nerone. lib. 30.

Eu. de vita Constant. lib. 1. ca. 27

Sueton. ubi supra

quumque aliquot annos ad hunc modum per-
 chatus fuisset, à fratre oppugnatus, post exercitum
 suum septuaginta millia militum complectentem
 à quinque millibus, cum vnus morte mirabilis
 fulum, ipse fracta ab eodem fratre suo gula
 rauit. Illi verò tres in ciuitate Rom. eadem
 nino sordes & spurcissimam impuritatem pub-
 professi sunt, inter puerorum & puellarum gra-
 monstrosos concubitus excogitarunt, multa que
 fierunt medicamina, quibus deficientes lib-
 excitarent, cum Vestalibus virginibus incestu
 cubuerunt, epulas à media die ad mediam noctem
 protrahebant, diuitiarum nullum alium fructum
 putabant quam profusionem, citharædos & mu-
 milliones triumphalium virorum patrimonijs
 busque donarunt, mimos & adulatores regijs
 bus locupletarunt, coniuges etiam amplissimorum
 senatorum à viris abtraxerunt, easque libidin-
 oppressas violatasque ad viros remiserunt; & in
 vite improbiſſimæ fœditate non modò seipſos
 luino prorsus more polluerunt, sed etiam in Im-
 rij Romani primaria ciuitate nefandæ turpitudinis
 scholam quandam aperuerunt, nec prius à
 pub, tota corrupenda destiterunt quam vici-
 tis mortibus extincti sunt. prior enim à quibusdam
 veneno, à quibusdam puluino ori obiecto in-
 emptus dicitur. Nero quum audiuit iudicium
 Senatu de se factum, vt nudus per publicum theatrum
 ferta furca ceruice, virgis ad necem caderetur, aditus
 seruulo ipse iugulo suo ferrum adegit. Maxentius
 autem à Constantino victus & in Tyberi in-
 mersus est, vt Christianissimus princeps talis tyran-
 ni cædem inter præcipua sua trophæa numerat
 rit, erectaque columna in loco Romæ celebrat
 in ea ad æternam rei memoriam incidi fecit; Ca-
 Maxe

Maxentio tyranno, urbem vestram tyrannidis iugo liberavi & S.P.Q.R. in libertatem vindicans pristinae amplitudini & splendori restitui.

Euseb. de vita Const. l. 1. ca. 33

Vtque antiquis istis vnum nostrae memoriae & aetatis recentissimum & singulare tyrannidis exemplum adiungam, nihil in horum veterum tyrannorum profligatissimo quouis tyrannicum apparuit, quod non in Henrico Valesio huius tempestatis tyranno Gallico excellenter eminuit. Qui amplissimum & locopletissimum Galliae regnum ita immaniter depeculatus est, ut nunquam Verres Siciliae insulam, magis auarè & sordidè expilauerit quam Henricus iste Galliam, qui tam graua, noua, inusitata, eaque tamen quotidiana tributa, excogitauit, ut quod antiquis vix possibile videbatur, & propter turpissimam rei indignitatem in prouerbum abiit, id iste per vniuersum hoc regnum exercere voluerit, & ut legis perpetuè duraturae vim haberet, omni imperio, fraude atque importunitate elaborauit. Nam post populum infinitis exactionum generibus ita vexatum, fractum, & exhaustum, ut innumerabiles in extrema mendicitate & desperatione vitam ipsa morte tristiores agere coacti sunt, post veteres regiarum thesauros effusos, post subsidia ordinaria & extraordinaria nequiter consumpta, post imensos regalis patrimonij redditus fundosque ipsos praesentis pecunia veditos & alienatos, post sacras Ecclesiarum possessiones & agros ereptos, & ex eorum item venditione multos aureorum milliones in suum fiscum redactos, & in ventris Venerisque cultum dissipatos, post multa opulentissima monasteria vastata & direpta, & penè à fundamentis euersa, post omnia iustitiae dicendae officia auctioni subiecta, & quasi sub hasta, viris non melioribus & conscientiae sincerioris, sed ditioribus & magis largi-

Henrici Valesy immanissima auaritia

A mortuo tributum exigit.

Abbat. du Val.

tibus, qualicunq; interim conscientia vel honestate præditis exposita, post ista & istiusmodi iniuria, quum iam toto regno, per omnes hominum domos, omnia loca sacra & prophana, omnes angulos & secessus ita peruagatus esset, vt nihil vitæ videretur quod eius acerrima & perspicacissima pacitas posset peruadere; in ipsa hominum mortuorum sepulchra penetrauit, & ab ipsis infantibus vix dum natis & in lucem æditis, pro vita & spem quem ducerent tributum postulare non erubuit. Nam & pro mortuis omnibus quorum cadauera sepulchro erant inferenda, & pro infantibus matris lacrimis, vt primum lucem aspicerent, matris lactis vectigal nec illud mediocre efflagitauit. Nihil tamen huius tantæ pecuniæ corradendæ modus regis erat crudelis & odiosus, quàm eius collocatio ratio flagitiosa & infamis. Vt enim primus ille Romanorum Nero quem modo attigi, diuitiarum tantum aliū putabat fructum quàm profusionem, ideoque circos, & mirmillones, & mimos, & adulatores regis locupletabat, nō aliter secundus iste Gallorum quasi diuitiarum suarum nullum sibi finem proponeret quàm similem profusionem; ita in circos, lenones, adultores, & turpissimarum voluptatū ministros infinitum pecuniæ numerum accumulauit. Nogaretum & similes quisquilias opibus regiis adauxit; Nogaretum & Nogareti perditissimas conuenas ad amplissimos honores & præcipuos digni præfecturas extulit: ad omnē turpitudinē, & lasciuiam, æratium suum, vel potius non solum reipub. Nogareti sectatoribus aperuit, & quibus vna nocte breuissimo spatio alea ludens, mille aureorum myriades prodegit, & qui maiorū fratrumque Galliæ regum cineres absque vlla pulchrorum magnificentia inglorios iacere

*Henrici Va
isij infini-
ta profusio.
Sueton. in
Nerone.*

*80000.
aureos.*

est, abiectis, lordidis, & blasphemis lenonibus admodum superba & sumptuosa ex Pario marmore sepulchra in sacratissimis Ecclesiarum adytis extruxit. Denique in hoc totus incubuit vt quicquid ex populi sanguine & viscerib, poterat exugere, quicquid ex Ecclesiarum prædis & direptionibus cogere quicquid ex iustitiæ, fisci, & patrimonij regalis auctiõnib, corradere cum inexplicabili populi, Ecclesiæ reip, vastitate, hoc totum suis quibusdam parasitis & Harpyis afferret deuorandum, funditus abiecta iuris & honestatis ciuilib, cura, summaque cum corruptione omniũ quæ ad publicam pacem, utilitatẽ & honorem pertinebant. Quod totum vnica historiola ararij sui anno 1584. prudentissimẽ (si Dijs placet) administrati perspicuẽ declarat. Quo tẽpore quũ bonus iste rex equitum peditumq, nubes iactaret, quas contra amicissimũ suum Nauaræum & Hugonotas missurus erat, quum quatuor exercitus diuersos contra eos in procinctu stare Catholicis asseruisset, hoc tempore quo si aliquid haberet mentis humanæ, superfluos sumptus debebat amputare, nisi subditos suos omnes vt profusus stupidos & stipites despiceret, hoc ipso anno in suos amafios & Gnatones quinquagesies centena millia aureorũ dissipauit. Ita quod hiltorici memoriæ mandarũt tanquam egregium argumentũ magnæ tum potentiæ tũ opulentiæ Venetorum, nimirum quod à Pontifice Rom. Iulio II. à Maximiliano Cæsare, à Ludouico XII. Galliæ, Ferdinando Hispaniæ & Neapolis regibus alijsque nonnullis Italiæ principibus oppugnati & omnibus oppidis castribusque & tota penitus ditone exuti quicquid in continente Italiæ possidebant, continuato nouem annorum bello in eoque consumptis tot aureorum millibus id totum contra tam potentes hostes recuperata-

Les dons de l'annee 1584. se montent à 5000000 escus. Remonstrã ce pa. 41.

K 3

cuperarunt: eundem ipsum aureorum num-
Bembus in rum vno anno Sardanapalus iste inter suos para-
hist. Veneta tos distraxit, quum interim nullum reipub. Gall-
Munster canæ vinculum, sed tantum sibi & suis infamiam
in Cosmog. sempiternam acquireret.
li. 2.

Quod si has ob causas iustissimè ad primum
Flagitiosis- rannorum genus cum Siculis illis Dionysijs & Ce-
sima tici- lonibus aggregari meretur, non minus iuste prop-
rius vita. ter flagitiosam vitæ turpitudinem populomq. suo ex-
 plo ad omnem nequitiam cum aperta religionis
 minisq. diuini despicientia incitatum, secundum
 tyrannis, Tiberijs, Neronibus, & Maxentijs exco-
 dus est. Quid enim aliud à multis annis erat eui-
 ta & Curia, quam publica quedam totius inuoluntatis
 Simonia, luxuriæ, & blasphemiae officina: vbi Ep-
 scopatus & Abbatia non minus liberè vende-
 tur quàm in medio foro oues & boues. vbi hor-
 ribilibus periurijs & execrationibus in ipsius pecc-
 tia omnia personabant; vbi à nullo genere inter-
 peratissimarum libidinum, quas & aures & animi
 commemorare horret abstinere. Nam qui
 tiner silentio supersticiosè velle occulere ea qua
 solum lippi & tonsores, sed etiam plateæ & vici
 ipsa compita, parietes & fora clamant & vociferan-
 tur. Quid enim notius est quàm Palatinarum mil-
 rum prostituta pudicia? quàm ereptos Episcopo-
 liquando, Abbatibus sæpè, suos Christo sacrato-
 ditus, istiusmodi meretriculis in præmiũ nauarum
 neri operæ fuisse addictos. viro-
 res aureorum millibus, catenis aureis, & gemis
 pretiosis ad adulteriũ illectas: ipsas sacras sum-
 que Deo dicatas virgines infando scelere collu-
 tas: & quod omnem spurcitiem & cogitationem
 perat, hoc sæpenumero factum in ipsius tyran-
 præsentia, quò magis tali spectaculo eius semina-

Luguni
apud. 1. 58.

tur libidines accederentur. Quis ignorat ampliffi-
 mos Episcopatus, pueris, cæcis, surdis, improbis, o-
 mnium bonarum artium imperitissimis, vniuerso li-
 cet populo fremente & indignate attributos, idcir-
 co quod talium Episcoporum sorores nouo & inau-
 dito ante hæc tempora precio huiusmodi præmiū
 meruissent: Quam est euident, & omnium nō solū
 sermonibus sed etiam scriptis contritum *carnem al-*
teram, ut loquitur Apostolus, execrandas contra na-
 turam libidines, quas flamma cælitus dimissa olim
 vindicauit Deus, talibus sacratū opum & Ecclesia-
 rum spolijs fuisse remuneratas. Quo tādē modo
 poterat populus sub eo domino non omnem impro-
 bitatem & scelus imbibere, cuius intimi amici ne
 simalabant quidem honestatē, cuius consiliarij ma-
 nifeste profitebantur fraudes, periuria, Atheismum:
 cuius cōducti Gnatones, Belloij & similes Machia-
 uellici, quotidie tyrāni auribus insu surabāt, & palā
 libris æditis profitebantur, omnes bonos subditos
 debere primū omnium sibi ob oculos proponere honorē &
 obedientiam non Dei sed regis: primū curam habendam
 esse status politici, postea religionis, hancq; illi penitus subie-
 ctam esse, & Vbi ille constitutus fuerit, tum demum a popu-
 lo assensendam esse fidem & religionem qualemcunq; rex
 imperauerit: regem esse supremum omnium, ad cuius volun-
 tatem & imperium omnes subditorum actiones conformā-
 dae sunt: in rege esse supremum ius & auctoritatem in regno
 suo præscribendi quæcunq; pertinent non tantum ad civilem
 statum, verum etiam ad fidem & religionē, & quicquid rex
 præceperit tam in rebus civilibus quam sacris, id totum esse
 ius inuolabile: regi plenam esse potestatem in bona omnium
 subditorū, siue sint laici siue Ecclesiastici; ideoq; & recte posse
 eum tum Abbatibus, tum Episcopatus donare suis aulicis &
 militibus: regem nunquam peccare, neque verò peccare pos-
 se quicquid præscripserit subditis ex sententia suorum cōsilia-

Iudas 7.

Gen. 19.

*Henrici 8. m.
 diū ad yo-
 gnū Gallicæ
 Atheismo
 inficiendū
 Propositio-
 nes passim
 inculcatis
 in Belloij,
 Antiquis
 & similib.*

*4.
 Theologia
 aulicæ He-
 ricæ Valesij*

5.

6.

7.

8.

9.

riorum: regi fas esse edicta promulgare & populo suo
 lam seruanda imperare, eorumque perpetuam conseruati-
 onem iurare, & tamen clanculum iubere contrarium, ne-
 que verò ubi de statu agitur & regno, peccatum esse in reg-
 fidem fallere, peierare, prauaricari, violare queuis pacta
 promissa, etiam iuramentis maxime solennibus sancta
 constabilia. Exemplo magni Turcæ debere item regē Fran-
 cia quascunque religiones vel maxime contrarias in regno
 suo permittere liberas, hocque imprimis ad Republicam
 & tranquillitatem facere. Qui huius generis Actibus
 adulatoribus obsidebatur, & obsideri volebat, quod
 horum tabularum defensionem contra Parliamentorum
 iustissimas querelas suscepit, qui principes
 Catholicos virosque bonos à sua aula presentiaque
 longissime remouebat, vt his parasitis plenissimum
 fruere, qui istiusmodi libellos toto regno circula-
 bat disseminandos, & interim acerrimis supplicibus
 castigabat eos qui contrà aliquid scriberet aut mu-
 tarent, qui denique in supremis Parliamentorum
 tribunalibus huiusmodi Diagoras primos fecerunt
 Præsidentes, qui sanctissimas ecclesiarum Cathedras
 & Abbacias magna ex parte his talibus suis (vt
 vocabatur) creaturis complebat, qui ciuitatibus & pro-
 uincijs tales rectores præficiebat, qui vniuersam
 ferè populam & rempub. Gallicanā per huiusmodi
 magistratus gubernabat, & vt ad libidinem suam
 gubernare posset, omnia ciuitatum, prouinciarum
 Parliamentorum, ecclesiarum iura & priuilegia im-
 pudētissimè perfringebat, quoniam modo possibile
 erat vt non populi mores vitamque infanda qua-
 dam impuritatis contagione pollueret? Tyrannus
 ergo iustissimè habendus erat Henricus iste, si se-
 cundam illam tyranni descriptionem attendimus,
 eoque magis quòd non tantū ipse ignauia & animi
 sui sordidi remissione ad hanc sceditatem & nequitiam

Belloy.

riam prolapsus est, eamque intra priuatos Palatij sui parietes cohibuit, sed præterea (quod tyrannidis grauitatem & magnitudinem valde amplificat) insigni fraude, & incredibili perfidia, & manifesta violentia, totiusque potestatis suæ viribus etiam nefaria bonorum hominum contumelia, & spoliatione, & sanguine, & cæde, ad hanc diram improbitatem atque impietatem toto regno propagandam connixus est. Hoc autem secundum genus tyrannorum qui publicam honestatem & pudorem impugnant, priore illo quod opes prædatur tanto est sceleratius, quanto bona animi, bonis fortunæ, quanto corpora nostra & liberorum & coniugum, externis opibus sunt præferenda.

ro Cæterum præter istos duos, quoniam tertius **IO.** finis Christianis omnibus propositus est, vt non solum cum Paganis iustè & honestè, sed cum omnium ætatum Christianis piè & religiosè viuant, vt non solum in hoc mundo vita fruatur quæta & ab iniurijs libera, sed in altero quoque mundo vitam assequi possint beatam & æternam, ad quam necessarium est vt in hac vita fidem colant syncceram, nulla hæresum contagione inquinatam, & hic finis apud Christianos homines reliquis illis infinitè præponderat; idcirco ad hunc Christianæ respub. potissimum leges, & reges, & facta dictaque & cogitata quoque omnia dirigunt. Nam quamquam ciuitatis alicuius status turbulentissimus sit & perpetuis bellorum & iniuriarum tempestatibus agitur, si tamen ad hunc finem pertingat, nõ male cum ea agitur. Sin verò optatissimam pacem & quietem, vt in aureo quondam sæculo obtineat, Catholica fides præcipuum locum habet in respub. Christiana rerumque omniũ copia circumfluat, si ciues omnes in speciem viuant honestissimè, hic autem finis ex hac vita caduca ad æternam illam transeundi illis

K 5

præ-

Actum
9.

præcludatur, si à catholica fide ad hæreses abducatur unde ante mortem corporis, de sempiterna corporis atque animæ damnatione illis conitat, & que ab huc vita ad cruciatus in inferno nunquam finiendos descendere, quid illis miserius? quid calamitosius? Quum ergo ad hunc finem multo magis quam ad alios in Christiana repub. reges astringantur, huc cuiusque reipub. Christianæ in iura propria & antiquissima, prima eius principia & tanquam lineamenta pertineant, omnia iudicum tribunalia hanc fidem insonent, omnium regum Christianorum electiones, & quæ sigillatim percurimus iuramenta, pacta, vota, contractus, ipsa diademata & coronarum fastigia cruce Christi insignita ad demonstrationem Christianæ religionis supra alia quæcunque regibus eminentiâ hanc fidem prædicet, tot bellorum christianorum pro hac fide in Oriente, in Occidente, in Asia, in Iudæa, in Africa, in Hispania, in Gallia contra Soldanos, Mamaluchos, Turcas, Afros, Saracenos, Albigenes, aliosque hæreticos gesta, probent hanc unam esse Christianorum fidem, quæ in bello & pace supremum obtinet locum, denique ut pace cõplectar omnia, quum ipsa reipub. Christianæ inique in plebem, nobilitatem, & episcopos, sub lege distributio, ipsa ciuitatum maximarum cum Ecclesiis & monasterijs fabrica atque constructio, ipsa totius orbis equestris militiæ in Gallia, Hispania, Lusitania, Germania, Italia, in Anglia quoque & Scotia (quum illæ Christianæ essent cõmunionis) ad hanc fidem contra Turcas & Infideles defendendam institutio, demonstrer hanc fidem in visceribus reipub. Christianæ tã alte insidere, ut eam nemo extrahere possit, qui non unam tanquam cor & pulmones Christianissimi, ipsa dico principia vitæ Christianæ extirpar, & à Christianismo ad infidelitatem ipso Turco

mo

mo aut Iudaismo nihilo meliorē, imo multo dete-
riorē prolatur; huic fidei catholicæ propagandæ
quæ quæcūque est in repub. christianorū autho-
ritas siue regia siue imperatoria potissimū inseruiat;
tū illi imprimis sunt tyranni Christianis maximè
execrabiles, qui regiā potentiam applicant ad hanc
fidem destruendam, & hæreses eius loco in repub.
inducendas: & tyranni sunt paganis illis tanto ne-
quiores, quāto fides Christi fidei Paganæ antecellit;
tanto nequiores, quanto volentes & scientes rem
omniū pretiosissimam (quam Pagani ignorauerant) *Hebr. 4.*
ab ipso Deo æterni Dei filio cōmendatā incredibili
improbitate proijciunt; tanto nequiores, quanto
iuxta sacras literas maius peccatū est a via veritatis *2. Pet. 2.*
quā ingressus es, ad pristinum perfidiæ vomitum reuerti,
quā veritatis viā nunquā fuisse ingressum; tanto ne-
quiores, quāto hæretica infidelitas magis quā pag-
ganica, ipsarū etiam moralium virtutū semina in hæ-
reticorū mentibus corrūpit (nec enim vlla vnquam
hæreticorum respub. tot protulit hæreticos aliqua
moralium virtutū mediocritate laudabiles, quot ali-
qua Paganorum respub. Argos, Arcadia, Syciō, aut
quæcunque reliquatū fuit minima & obscurissima,
ethnicos peperit illis virtutibus perillustres) tanto
denique nequiores & sceleratiores, quanto pluri-
bus quam Pagani reges vinculis obligati sunt ad fi-
dem eam etiam cum vitæ discrimine reipub. Chri-
stianæ conseruandam; ideoque tanto nequiores,
quanto multiplex blasphemia, & diuini numinis
contemptus, & affectata perfidia simplici mēdacio,
vel ignorantia est flagitiosior.

Iniusta autem subditorum cæde, aliquam tyran-
ni speciem non distinguo, quia illa his omnibus
cōmunis est. Nā & tyrannus qui in fortunas primo
modo, & qui in corpora secūdo, & qui in fidē tertio
modo

*Tertium
genus ty-
rannorum
alij exc-
rabiles.*

Hebr. 4.

2. Pet. 2.

*Omnis rex
hæreticus
est simul
tyrannus.*

modo grassatur, & repub. tum malis moribus, tum hæretica fide polluere laborat, omnes hæreticorum sibi aduersantium cæde tanquam motu vtuntur ad illud suum propositum cuiuscunque generis consequendum. Quare hoc omitto, nisi vnum hic adiectum volo & animaduerti cupo, quod est perspicue verum & ex istis antepositis consequens, vix aut potius nunquam fieri posse, vt aliquis Catholicè Christianus, è Christiano ratiouadat hæreticus, quin eo ipso momento eademque operâ, è rege euadat tyrannus. Nam quamdiu numerum habet quacunque hæresi, Lutherana, Calviniana, Ariana, Libertina infectum, tam diu necesse est vt eam hæresim tanquam veram Christi fidei eiusque hæresis studiosos vt veros Christi sectatoresque omnibus suis opibus potentiaque & gratia regali propugnet & amplifcet; eique aduersantes omnes, id est omnes verè Christianos & fideles succidat & opprimat. Hoc autem æquè immanè & barbarum perfectèque est tyrannicum in repub. Christiana, quàm aliquid eorum quæ flagitiosissimum quicque tyranni admiserunt in repub. civilium. Hinc factum est, vt maiores nostri patres scriptoresque moderatissimi, Imperatores Christianissimi primùm hæresim amplexi sunt, statim habuerunt pro tyrannis, etiamsi fortassis magna aliqua crudelitate non fuerunt alioqui notabiles. Celebratissimum nimirum à multis Iustiniani Imperatoris prudentiam & clementiam: & tamen quodd in hæresim Eutichianam fuisset lapsus, eumque aggressus Agapetus Rom. pontifex, in hæresi defendenda pertinacior comperisset, iustè commotus sanctissimus pontifex. Ego inquit ad Iustinianum Imperatorem Christianissimum venire putavi, sed Diocletianum (immanem tyrannum) inueni. Quumque D. Ambrosius senex

*Paulus
Diaconus
lib. 17.*

rem Theodosium excommunicasset, & Ruffinus
 eulicus Imperatori gratiosissimus, quasi minis apud
 Episcopum ageret vt absolueretur; quanquam hoc
 non tenderet ad hæresim sed tantum ad Ichismaticam
 quandam legum ecclesiasticarum violationem,
 tamen doctissimus Episcopus: Ego inquit *predico ti-*
bi Ruffine me eum (Imperatorem) ab introitu sacri vesti-
buli prohibiturum, in quo mihi ab eo mos gerendus
 est siquidem Christianus Imperator est & haberi
 velit. *Quod si verò is imperium mutare volet in tyranni-*
dem, eadem lubens equidem excipiam. & quum mox
 ipse Imperator aduenisset quasi Ecclesiam ingressu-
 rus, quum nondum à vinculo excommunicationis
 fuisset absolutus, D. Ambrosius eius aduentum tyran-
 nicum esse dixit, eumque contra Deum insanire, eiusque le-
 ges proterere. Ergo quamuis esset Imperator iste vir
 alioqui valde bonus, tamen si pergeret ecclesiæ le-
 ges contemnere cui non minus subiectus erat quam
 alius quicumque priuatus homo legibus regni in
 quo viuit, eum verè fuisse tyrannum non dubitat
 præstantissimus iste Ecclesiæ Catholicæ doctor. Ea-
 demque est generalis reliquorum omnium senten-
 tia & iudicium. Et si quidem reipub. Christianæ fi-
 nis ad Christianæ religionis defensionem directus
 cum ciuili reipub. fine ciuium quietam & hone-
 stam vitam continente conferatur, statim perspici-
 etur hæresis cuiuscunque defensionem cum eo pu-
 gnare non minus, quam est contra reipub. ciuili
 naturam ortum & originem, vt rex viros bonos
 fortitudine prudentiaque excellentes sibi proponat
 persequendos & interimendos; solosque improbos,
 ficarios, lenones & latrones ad summas dignitates
 euehat. facile (inquam) constabit eum regem qui
 pro Christiana veritate quamcunque tuetur hære-
 sim, apud Christianos non minus propriè perfectè-
 que &

*Theodor.
 hist. lib. 5.
 cap. 17.*

*Vide supra
 67. 68.*

que & necessario tyrannum effici, quam apud philosophos tyrannus habetur, qui subditorum iurum conseruatione spreta, omnia in repub. iniurijs rapinis, stupris, & caedibus hominum innocentium morum complet.

II. Et priores illi tyranni in regnis Christianis

maximè Occidentis, post diuisum Orientis & Occidentis Imperium, admodum rari; posteriores vero rarissimi, & vt opinor, ante nostra tempora penè nulli fuerunt. Græcorum quidem Imperium

*Exempla
regijs
generu
tyran
norum.*

habuit præter Constantinum quem modo diximus eius item filium Leonem quintum, & patrem Leonem quartum Isaurum, aliosque nonnullos. Talemque nostro tempore pertulit Anglia Henricus

*Henricus
6.*

illum VIII. quibuscunque immanissimis omnium sæculorū tyrannis æqualem, qui quamuis Romanis illis quos proximè recensui, Neroni, Tiberio, Maxentio, Gildonique Asto fuerit similior

*Henricus
8. ann. 31.
Parlem. 1.
ca. 27.*

quasi geminus frater: tamen cum ea iustitiamque corruptela, & reipub. vastitate, & ecclesiarum spolijs, fidei quoque ipsius interitum atque excidium coniunxit, quando seipsum Caput Ecclesie constituens, & statuto Parlamentari eam sibi potestatem vendicans vt in omnibus controuersis

*Regem
si
supremū
Ecclesie
caput, est
omnium
hæresum
reges.*

suis subitis crederetur fides Christiana quam ipse diplomatis regijs credendam imperaret, hoc vno decreto naturam sædius peruerit, maioresque eius ruitæ adidit, quam quisquis vnquam certam aliquam heresim siue Arianam contra Christum, siue Maccedonianam contra Spiritum sanctum amplexus est. eo enim vno radix est & fons omnium hæresum quas rex quouis quocunque tempore propendebat eoque vno posito, nihil est adeo Arianum, aut Maccedonianum, vel etiam Satanicum, quod reges subditis non possant credendum præscribere: &

gnumque

gnūmque Angliæ sub illo tyranno semicatholicū,
 sub Edouardo filio Zuingliano Zuinglianè hæreti-
 cum, sub filia Elizabetha nullam certam fidē ma-
 gnopere curante, partim Lutheranū, partim Zuing-
 glianū & Calvinianam, & Anabaptisticū, vt pluri-
 mum Epicuræum & Atheum, (vt ipsorum Super-
 intendentes aiunt) quanta sit legis illius impietas
 demonstrat Leo autem Isaurus à scriptoribus *Icono-*
machus & Theomachus dictus, humili loco natus &
 sordidè educatus, quum in pueritia a Iudæis duo-
 bus magicæ artis peritis accepisset futurum se ali-
 quando imperatorem ijsque vicissim promississet
 tum se magno aliquo beneficio Iudæos illos profe-
 curum; ad Imperiale culmen elatus, in Iudæo-
 rum gratiā, Christi & Mariæ eius Sanctorumque
 imagines per Imperium Græcum aboleuit: Ma-
 gnum illum quem Græci vocant Constantinopo-
 lis patriarcham Germanum sese impietati eius op-
 ponentem, è sede sua eiecit. contiguam S. Sophiae
 bibliothecam instructissimam, triginta tria (vt
 quidam aiunt) triginta sex vt alij, librorum
 millia continentem succendit, inaeque simul flam-
 mis absumpsit suæ opinioni aduersantem bibli-
 othecæ præfectū, aliosque duodecim loci eius cu-
 stodes admirabili virtute & rerū cognitione præ-
 stantes, quorum ob virtutem tanta erat celebritas,
 vt nec ipsi Imperatores aliquid ijs inconsultis age-
 rent. Deinceps (vt hæresis semper est facunda & vna
 aliam parturit) Christi diuinitatem cum Arianis
 oppugnauit, hacque multiplici impietate causam
 dedit vt Itali omnes tam primum de nouo Impera-
 tore deligendo cogitarent, nec vtitata vestigalia vt
 prius Constantinopolitano vellent persoluere.
 Post hūc Leonem mortuum eiusque filiū Cōstan-
 tinum V. de quo prius, quæ Græci historici vocant

Uolungif.
cōtra Carr.
defensio
tract. 3.
ca. 6. par.
4.

Leo Isau-
rus.

Cuspina-
nus in Leo-
ne Isaur.
& Zonar
tom. 3. in
eodem.

Glicas in
annalibus
par. 4. pa.
292.

Platina in
Gregor. 12.

ex radi-

Constanti-
nus Ma-
nassi in
annalibus
pa. 1 14.
Cuspin. in
Leone 4.
Suidas.

Baptista
Egnatius
Rom. prin-
cip. lib. 2.
Zonaras
tom. 3.

ex radice mali succi fructum acerbiorem, ex aspidem
ram, ex elleboro cicutam, ex scorpione draconem, ex Sabo-
godonosor Baltazarum, ex Dan Antichristum, succo-
lit Constantini huius filius Leo quartus sacrilegus
paternæ tum dignitatis, tum impietatis heres. qui
paucis annis regnans, magnam aliquam stragem
rebus Christianis non potuerit afferre, ramentum
esset in religionem animo demonstravit, quum
choatam à patre contra religiosos persecutionem
non intermisit, & addito crudelitati sacrilegio, pro-
ronam a Mauricio principe Deo dicatam, capite
gemmarum & auri splendore, ex Ecclesia rapta
suoque capiti imposuit. Sed diuina iustitia non
facinus illud reliquit inultum. breui enim postea
pium caput quod gemmas tam ardentem amantem
carbunculi apostemate intumuit, sicque miseram
infelicem animam emisit.

Et huic item tyrānorum maximè execrabilis
catalogo quin *Henricus* iste *Valesius* ascribi debet
nemini sanæ mentis potest esse dubium, ut qui
ter superius enumeratas reipub. Gallicanæ miseran-
mas expilationes, præter illa portentosa vitæ
rumque dedecora, præter adulteria, stupra, facin-
gia, incestus, libidines plusquam belluinas, præter
virorum optimorum & reipub. vtilissimorum
dignissimas iniurias, cædas, venena: præter hæc
quam) omnia; ad fidem Catholicam è Gallia ex-
minandam non minus quàm *Henricus* ille Anglus
vel *Copronymus*, vel *Theomachus* Græcus, re-
sue potestatis nervos intendit; & reliqua illa
tia penè omnia & singula, tanquam media ad
Christianam fidem destruendam contulit. In eo
tem & *Henricum* Anglum & *Theomachum*, *Cop-*
pronymumque Græcum superauit, quod longè
iore hypocrisis & insigniori periurio ad hoc confu-

endum quàm illorum quispiam vsus est, & hanc ob causam nimis sordidè excellentem maiestatis regie altitudinem ad infimã turpissimã simulationis vililitatem abiecit; imò sacratissimas omnipotentis Dei religiones ad vnam Christi fidem stirpitus excindendam cucullatus hypocrita applicuit. Cuius abominandæ fraudis & perfidiæ deinceps continuandæ fundamenta iecit extremis fratris Caroli (eius operã vt multi afferunt veneno extincti) temporibus, quando Rochellenses vi belli acerrimi fractos & ad extremas angustias redactos, & iam nunc in Christianissimi regis Caroli potestatem se daturos; iste proditor pecunia corruptus amoto exercitu liberauit; & vt prius, hæreticè viuendi copiam fecit. Hoc idem opus construere & coagmentare perrexit, quando reuersus ex Polonia hæreticos tum admodum attritos & consumptos, & ægrè extremum spiritum ducentes, iste bonus vir amplissima potestate armavit, vt rursus se possent colligere, hæreses suas prædicare, & ciuitates pro Calvinismi sui defensione munire; quum in ipso huius licentiæ concessæ articulo, veneno sublatus esset prudentissimus Cardinalis Lotharingus acerrimus tam execrandæ pactionis aduersarius. Postquã autem in regio throno collocatus, sacrosancto illo regum Christianorũ iuramento in Rhemensi ecclesia ad sacrum Dei altare, innumera- bili populi, procerum, & Episcoporum præsentè & testante multitudine, ad vnicam fidem Catholicam tuendam hæreticosque omnes cuiuscunque generis è Gallie regno exterminandos se deuinxerat, tum verò multo perniciosius in instituto suo progressus est. Ab eo enim tempore, quasi planè hoc ipso actu non Calvinianæ sed Catholicæ fidei persequendæ & destruendæ se deuouisset, ita statim eam viam ingres-
sus est,

Epitoma operum Henrici Valej con- tra fidem Catholicam ex impres- su historijs Gallicanis & latinis collecta.

Vide supra fol. 46. 140. 141.

L

*Pacificatio
anno
1576.*

sus est, qua nulla ad Ecclesiam Christi vastandam exiti-
 alior cogitari poterat. Statim enim nullam necessitate
 compulsus, liberrima sua voluntate hanc pacificam illam
 anni 1576. cum hæreticis pacificationem fecit; & ut perditissimus hæresiarum
 reles omnes in hoc regno volitare fecit erectos, alacres,
 tum quum totum Calvinismum videret suis congregationibus,
 consistorijs, Ministris, & ceteris Calvinianis approbavit,
 illisque suæ fœdæ & propagandæ infidelitati, non minus quam
 catholicis catholicæ religioni conseruandæ videret suum
 regnum suum, omnes regni ciuitates, oppidomolque
 apperuit: tum (inquam) quum eo perpetuo & irreuocabili
 concessit vt Euangelium Calvinianum per omnia generaliter
 loca regni huius temporis vel personarum exceptione,
 liberè & publice exerceretur: vbiq; fieri & haberi possent
 eorum prædicationes, cana, baptisni, psalmi, lectiones
 publicæ, scholæ, consistoria, synodi prouinciales &
 generales. Nulla impedirent presbyteros, monachos,
 sanctimoniales, quorum matrimonija essent rata,
 & filij ex eis suscepturi. Calvinistæ non minus
 quam Catholici admittuntur in Academijs, collegijs,
 scholis, hospitalibus. Omnia Galliam suprema
 Parlamentorum tribunalia, Parisiense, Gratianopoli,
 Burdegalis, Aquis, Digeoni, Rennis, in Britannia
 ita diuidentur, vt præfati Consiliarij medietate
 ex parte essent Catholici, ex altera Calvinistæ.
 In cæmeterijs Catholicorum, & nominatim illo
 sanctissime Trinitatis Parisijs sepelirentur Calvinistæ
 qui omnes ita essent a Catholica religione soluti
 vt etiam si forte per promissa iuramenta, obligationes
 abiurationes ad eam essent astricti, hæc tamen
 momentis essent ad eos à Calvinismo restringendi
 quæto edictio ita tulit rebellium Hugonotum

em qui in *iustitia Bartholomeana*, vel in superiori-
 bus bellis à fratre rege ob notissimas prodiciones, ^{32.38.}
 & innumerabilia contra regem, patriam rempubli-
 cam Christianam totam, ipsamque Deum patrata
 scelera cæsi fuerunt, vt manifestè proferretur eo-
 rum mortem sibi fuisse molestissimam. propterea
 & interdicit Catholicis omnes preces publicas ^{31.36.}
 & solennes processiones quæ propterea ad reddend-
 das Deo gratias, regia simul & parlamentari autho-
 ritate fuerant institutæ. Ex publicis registris omnes
 sententias & condemnationes contra aliquem Hu-
 gonotam latas præcipit euelli & aboleri. Princi-
 pem Condæum, Admiralium Coligniû, & Mont-
 gomerium (qui ipsius patrem Henricum interfece- ^{34.35.}
 rat, factumque illud innumeris sacrilegijs, Ca- ^{49.50.}
 tholicorum stragibus, templorum incendijs, & ad-
 ductis in Galliam pro Calvinismo stabiliendo An-
 glorum & Germanorum millibus cumulauerat)
 suos fuisse fideles seruos, hæcque ab eis omnia suo
 nutu & ad suam voluntatem gesta pronūciat: ideo-
 que eorum liberis, vxoribus, adiutoribus, satelliti-
 bus, ministris & sicarijs in tali militia cæsis paterna ^{32.}
 bona, hæreditates, honores, & (ad singularis cuius-
 dam beneuolentiæ indicium) immunitatem supra
 omnes Catholicos adiudicat. Ad hunc modum vbi
 stabilem & fixam sedem hæresi Calvinianæ in suo
 regno posuisset, mox ad maiorem eius securitatem
 & honorem, Geneuensis sentinæ defensionem
 contra optimum Ducem eorumque legitimum
 Principem, Principem Sabaudiaë suscepit. Dein-
 cept cum *lezabel* illa Anglicana, & *Aurangio* &
Castimiro; & similis farinaë hæresiarchis, ad Catho-
 licorum depressionem & ruinam nefaria fœdera
 percussit. Tum *Navarræo* multas Catholicorum
 L. 2   ciuita-

ciuitates, improba dissimulatione, & immensa pecuniæ vim aperta sæpenumero pactione tradidit, quò ille ad Catholicos opprimendos & Calumnias confirmandos tantò esset potentior. Hunc in finem Pontificem summum Satanico planè religionis defendendæ mendacio circumuenit, ut potestas fieret diuenditis maximi pretij ecclesiasticis fundis, pecuniam ingentem conseruandi, quam perfidiosissimus Iudas ad Nauarræ factionem borandam & Catholicorum vires frangendas pendit. Hunc in finem toties renouauit hæreticam illam sui Satanismi liberè prædicandi facultatem. Huc in finem Episcopatus & Abbatis plurimas gentis politicis, Atheis, hæreticis, medicis, mulieribus & meretricibus addixit, ut quum hæretici frangere inuaderent, & sanctissimam Christianorum blasphemarent, paucissimi præsto essent viri & zelo diuino præditi, qui possent blasphemum ora retundere & putidam eorum impudicam inanemque garrulitatem comprimere. Breuis sim, quid vnquam factum est ab isto Sarnapalo, quod nõ perspicuè ad Ecclesiæ Christianæ nam & euerisionem tenderet? Rebelles & omnes hæresum colluione turpificati Holandi & Zelandi & reliqui Atrangiani perpetuis ab eo subadiuti, cõtra Catholicum regem fratremque charissimum, qui difficillimis temporibus inuocrita fratrique eius Carolo contra Hugonem amplissima equitum peditumque subsidia franciam admodum & regaliter subministrauerat: & maiori specie res hæreticorum niterentur, nunc est in Angliam vnicus eius frater qui cum illa bele nescio quas simulatas & adulterinas nuptias contraheret, ut ita Angliæ simul & Franciæ vires hæreticorum statum sustinuendum conueniret.

Catho

Catholicis essent terribiliores. Colonienſis Apoſta-
ta huic Capucino in primis conſiſus, Catholico-
rum religionem tam immaniter perſequutus eſt, &
in totam Colonienſem ditionem quantum in ipſo
erat, hæreſim Lutheranam & Calvinianam inue-
xit. Anglicana Iezabel huius potiffimum tyranni
approbatione & fauore ſubnixæ, excellentiffimæ
& innocentiffimæ Scotiæ Galliæque reginæ &
hæredi Angliæ per barbarum carnificem caput am-
putauit, vt ita Angliæ Scotiæque de recuperanda
vniquam fide Catholica ſpes omnis eſſet intereſſa.
Vtque foris plurimum pro hæreſi propaganda la-
borauit, ita domi multo magis ſategit vt expulſis
Catholicis Calviniftæ rerum ſummam obtine-
rent, Quare a Catholicis vel pretio & pecunia
præſenti, vel potentia & minis regijs omnes quas
poterat caſtrorum, ciuitatum, & regionum præ-
fecturas extorſit, quas ſtatim Politicis & Calui-
nianis attribuit. Calviniftis permiffit vt & cum
extraneis hæreticis & domeſticis pro Caluini-
ſmo fœdera iungerent, qui tamen in Catholicis
omnem etiam cum ſuis domeſticis & eiufdem rei-
pub. membris pro Catholica religione conſociati-
nem implacabili odio perſequutus eſt. & qui Cal-
uiniftis ad inuadendas vrbes Catholicorum nihil
non indulgebat, adeo vt eius temporibus ſupra du-
centas vrbes & munita caſtra Catholicis erepta oc-
cupauerint, is Catholicos tale quippiam cotta Cal-
uiniftas moliri nunquam eſt paſſus: imò in Catho-
licis principibus quod ſuæ iuriſdictionis viribus,
Catholica præſidia ad obſtruendum hugonotarū
impetum & præcauendas inſidias imponerent, cri-
men læſæ maieltatis & rebellionem interpretatus
eſt. Cardinali Borbonio primo Galliæ principi &
præcipuo Borbonij ſanguinis ornamento, quod in

L ;

Comi-

an. 1583.

Comitijs S. Germani pro vnica religione Catho-
 ca contra Calvinismum paululum quiddam
 quutus fuisset, tyrannicè silentium indixit, per-
 eue protestatus se permoleste ferre quod aliqui
 Calvinistis supprimendis mentionem faceret.
 media plurima ab hoc argumento paulo alieno
 omittamus, ne nimis serò veniamus ad extremum
 quod Dijs inferis cum Iuliano Apostata factu-
 rit, ab illisque rerum futurarum euentu exquirat
 & fœlicis rerù successus sibi orauerit; vt quod
 gno Turcæ cõpater (vt vocamus) in filij sui Mo-
 phæ circuncisione fuerit, in quo genuinum scilicet
 cam professus est, & renũcians Christo Alcoran
 Mahometis discipulũ se ostēdit; vt quod vino
 lisque saturatus ita demũ diuinissimo Christi-
 rum sacramēto quasi ad manifestũ Christi & es-
 sia ludibriũ cõmunicauit, eoque sumpto rano
 pro gratiarum actione mox eadē hora ad con-
 tos iocos & lusus cum sua Dalila redierit, qua
 mirifica animi pietate eadē Cardinalis Guis-
 stigmaticis Gasconibus iniunxit, dum interim
 missæ sacrificio interesset; moxque post sacro-
 stæ hostiæ eleuationem à suis quæsiuit an rem-
 confecissent, proximoque die nouus Iudas euo-
 stiam hilari & renidenti vultu cum catolis iura-
 tam illi consuetudinem ludens suscepit; vt
 confessionem Christianorum adies vel adieci-
 lans, Confessario suo in genua ante ipsum pro-
 to ipse stās vel cubito ad fulcrum aliquod in-
 verba facere solebat, ita tamen vt eidem Con-
 rio primũ omnium seuerè præciperet, vt
 Statu rebusque ad civilem statum pertinenti-
 verbum vllũ emitteret; imò generatim in iura-
 ne quicquam penitus de vllò peccato interroga-
 sed ea tantũ acciperet, quæ Iuliano isti pro sua
 ma

maiestate placeret enūciare; vt quòd Parisijs, proximo die postquam spe sua de Catholica illa ciuitate ^{anno} opprimenda & trucidandis Catholicis fœderatis ^{1558.} decidit, illinc abiturus in ipso egressu, horribili ^{13. May.} cum execratione iurauit se eius diei memoriam nunquam depositurum, sed aliquando vindicaturum, *etiamsi propterea ipsos diabolos ex inferis esset exciturum*, paulòque post consistens, & ciuitatem respectans, iterum contestatus est se eam ita funditus euersurum, vt nec vestigium quidem eius superesset: vt quòd istorum Blesensium Comitiorum tempore ad mensam suam crebris sermonibus prædicare solebat regimen Turcicum, politiam Turcicam, & mores Turcicos, quos ita amabat, vt Turbantum (tegmentum capitis) Turcicum ipse in suos vsus assumere populoque Gallicano ad eius habitus vsurpatione exemplo suo anteire voluerit (quasi ita gratificaturus magno Turcæ, qui per supremum suum Bassam Mahometum tantum illi opis attulit ad diadema Polonicum adipiscendum) nisi quidam ex eius Politicis consiliarijs dissuasissent, admonentes nihil suis subditis odiosius, aut splendore nominis eius fœdus, aut inimicis eius gratius accidere potuisse, quàm si is qui se primogenitum Ecclesiæ diceret & tantam obtineret singularis sanctionis opinionem, eo indicio se ab Ecclesia auersum, & hostibus Ecclesiæ coniunctissimum ostenderet; hæc & huius generis infinita vt prætermittam, & extremum actum tragici huius regni attingam; post quã fœdus illud Catholicorū supremi Pontificis Gregorij XIII. autoritate conceptū pro Catholice fidei defensione apparuit, nusquam desistit Capucinus iste noctes diesque in omnes, se ^{anno} formas vertere, omnibus fraudibus, mendacijs, & ^{1558.} periurijs Catholicorum ora oblinere, varia cū suo

Nogareto & dæmonibus Nogareti familiaribus
 consilia captare, vt aliquo tandem modo de Catho-
 licis qui fœderi illi contra Calvinistas man-
 opem attulissent, vel allaturi videbantur victori-
 fumeret. Hinc primò malefidum Niuernensem
 alios aliquot clari nominis viros ab eorum loco
 te disunxit. Hinc deinde Caroli celeberrimi
 cis Maiennensis in Guienna contra Nauarra-
 conatus subtractis clam militibus, & non subtra-
 stratis pecunijs inanes reddidit. Hinc Dux ma-
 lissimus Ioieuse cum alijs multis viris insigni-
 proditoriè in manus Nauarræo datus, & ma-
 cum suis contrucidatus. Hinc illis pecunijs
 ex Ecclesiæ bonis venditis coegerat, immentem
 Germanorum copiæ conductæ, & per perfidissi-
 simi istius tyranni ministros in Galliam intro-
 quæ Catholicorum strages æderent, & eorum
 clesias incenderent, & Nauarræum Catho-
 Dominum & proximum regni hæredem impo-
 rent. Hinc post illos gloriosissimi Ducis Gallie
 uina fortitudine fulos fugatosque, Helueticorum
 Gallorum tot phalanges in ciuitatem Parisiensem
 introductæ, specie vt Hugonotas illic latrocinia
 eruerent, re vera vt optimis Catholicis laqueos
 & florentissimæ pietissimæque ciuitati vltimum
 excidium & spoliationem inferrent. Hinc de-
 que fanellissima Comitata Blesensia, vbi sum-
 mum quasi fastigium alijs suis omnibus Duce-
 cis operibus adiecit. vbi quo magis Catholicos
 principes inescaret, lege lata, vel potius re-
 uata, quam etiam *regni legem fundamentalem*
 erat, & in quam regibus ipsis nulla est au-
 ritas haberi voluit, hæreticum quemcumque
 regni successione exclusit. De cuius firmitate
 immutabili ne quis ambigeret, infidelis Tyrannus
 seipsum

I.
 Duo præci-
 pua acta
 Comiti oru
 Blesensiu.

seipsum ad eam perpetuo seruandam ita astringe-
 bat, vt ipse seipsum à regali solio deiiciendum po-
 pulumque vniuersum à sua obedientia liberum esse
 decerneret, si quando in eius legis præiudiciũ quic-
 quam admitteret. Eadem singularis animi sinceri
 & aperti specie suam cù duce Guisio Principibus
 que Catholicis benevolentiam protestatus, augu-
 stissimo fidei Christianæ sacramento in amplissimo
 Procerum Conuentu communicans, hæc duo ca-
 pita religiosissime quasi ob signauit, omnes sibi ipsi
 diras & execrationes imprecatus, si quando contra
 horum alterum quicquam tentaret. Et tamen non
 multæ horæ interuenerunt, quum flos ille & colu-
 men Gallicani Imperij Dux Guisus, in ipso tyran-
 ni cubiculo à suis licarijs contra tot promissorum
 sacramentorum, iuramentorum obligationes & vin-
 cula, in Comitijs publicis, contra ius gentium, cõ-
 tra publicam fidem, in oculis omnium Fraciæ Or-
 dinum, & cum intolerantia singulorum verè Fran-
 corum iniuria interfectus est. Alteroq̃ue post die il-
 lustrissimus Cardinalis Guisus, Rhemenis Archie-
 piscopus, primus Franciæ Par; & Apostolicæ sedis
 communionis, & sacerdotalis sacramenti mysterio,
 & Archiepiscopalis dignitatis prærogatiua ter sacra-
 tus, & regis Franciæ pater spiritualis, à quo tanquã
 Christi vicario delatum regni diadema accipit; ipsa
 natiuitatis Christi Vigilia, absque vlla iuris vel iu-
 stitiæ specie, barbarè ab eiusdem tyranni carnifici-
 bus est iugulatus. subitoque amandati in alias regni
 Prouincias percussores, qui Duces Maiennensem,
 Mercurium, & Domalium, dominumque Castren-
 sem, hoc est, fortissimos & penè solos Ecclesiæ Ca-
 tholicæ defensores paribus insidijs è medio tolle-
 rent. moxque Cardinalis Borbonius, Archiepisco-
 pus Lugdunensis, Dux Nemorosius, Ellebeufus, &

2.
 In oratione
 quam ha-
 buit Elefis
 in initio Co
 711161479.

Dux Gui-
 sus.

Cardinalis
 Guisus.

L 5 prin-

*Aurelio.**Niss.
Sanferre.*

princeps Ioinuellensis, alijsque excellentes
 Catholici capti & in vincula coniecti. Et ne
 ad vltimam Catholicorum perniciem & inter-
 cionem deesset, eodem tempore exercitus qui
 omnium regni Ordinum assensu & flagitatio-
 contra hæreticos erant progressi, repete ad Catho-
 licas ciuitates obsidendas sunt renocati; & vicissim
 fortissimæ Catholicorū ciuitates Nauaræ & ha-
 reticis in possessionem & prædam traditæ. adeo
 iam firmissimam spem monstrum illud hominum
 conciperet, tum Catholicos hac tam admiranda
 rerum Metamorphôsi attonitos debellatosque,
 tim pedibus suis sui que Nauaræ capita sua
 missuros; & eodem momento hæresiarcham illi
 cum suo Calvinismo leges toti Monarchiæ Gal-
 canæ impositurum. Ita perfidiosissimus Apostata
 impurissimus hypocrita, alter Mezentius Dei
 temptor, millies ipso Mahomete vel Theomachio
 Græco nequior & sceleratior, vt ab horrendo peri-
 urio & insigni diuini numinis contumelia regnum
 suum auspiciatus est, in eodem periurio perrexit.
 dem periurio, hypocrisis, & religionum variarum
 mulatione populū suum continenter circumuen-
 nit, eodem periurio, & Punica fraude, sordidissimam
 hypocrisis, toto regni sui decursu ad fidem Catho-
 licam extirpandam est vsus; ita demum cum eadem
 hypocrisis & periurio, sed cæde, sacrilegio, legum
 manarum & diuinarū violatione, blasphemia, pro-
 ta Dei irrisione, multisque alijs indignissimis flagi-
 tibus amplificato, ijsque omnibus ad Catholicos
 dei excisionē relatis regnare desijt. Neque enim
 amplius rex appellandus erat, sed tyrannus, & tyran-
 nus talis, tam infamis, tam perfidus, tam abominanda
 dus, talis propter sacrilegam hypocrisis Iulianam
 Apostata, propter sanguinariam crudelitatem Caligulæ

Calig
 lioga
 Dion
 & im
 con
 stan
 natio
 per
 norū
 perp
 pon
 cum
 min
 dini
 com
 niar
 tate,
 ita e
 12
 crite
 uera
 crim
 perfe
 Nere
 Ant
 secu
 oua
 test
 S.N
 cleti
 tur.
 flitu
 toll
 faru
 licit

Caligula, propter spurcissimas libidines Varius He-
liogabalus, propter sacrilegum Dei contemptum
Dionysius Siculus, propter omnis generis vitiorum
& impietatum sordes in putridum illud & exesum
corpus tanquam in cloacam quandam congestas Co-
stantinus Copronymus, vt à mundo condito nullę
nationes, nullę ciuitates aut resp. similem tyrannũ
pertulerint. Horũ enim quamuis teterrimorũ tyrã-
norũ vitam & res tyrannicę gestas quicunq. matu-
re pendere, & deinde cũ istius animalis morib. cõ-
ponere velit, certò certius comperiet istum Henri-
cum Valerium in ijs quę percensui sceleribus, no-
minatim in periurijs, sacrilegijs & sacrilegis libi-
dinibus, in mendacijs, hypocrisi, & diuina religione
contaminanda, in populi sui expilatione, in pecu-
niarum luxuriosa profusione, in perfidia, immani-
tate, contẽptu Dei, odio verę fidei, ipsoq. Atheismo
ita excellere vt eos simul oēs sit longè superaturus.

12. Atque hæc pauca sufficiant homini medio-
criter intelligenti, vt quis sit rex, quis tyrannus ad-
uertat, & non magno negotio tyrãnum à rege dis-
criminet. & istos quidem vltimos, tyrannos esse
perfectè & absolutè in summo gradu, non modo
Neronibus, Decijs, Diocletianis, sed etiam Achabis
Antiochis & reliquis famosis vel sacrilegis, vel per-
secutoribus pares aut etiam deteriores, & perspi-
cua ratio docet, & vberius suo loco integerrimis
testibus S. Chrysostomo, S. Hilario, S. Athanasio,
S. Nazianzeno alijsque patribus & Concilijs Ec-
clesiasticis ipsisque scripturis sacris demonstrabi-
tur. Alij multas alias tyranni cognoscẽdi notas præ-
stituunt, vt quod insignes & illustres viros è medio
tollit, sapientes & bonos vexat atque opprimit, lite-
rarum studia extinguit, cœtus & conuentus reipub.
licitos & vsitatos prohibet, exploratores & emissari-
os

12.

Vide ca. 18.
&c.
Omnes alia
tyrannidũ
notæ ad
hęc tres ge-
nera redu-
cuntur.
Bartol. de
tyrannide.
Assi. pol.
li. 5. ca. 12

rios passim alit, dissidia & partes in repub. fouet, quos alij alios metuant & neutri contra eum conspiciunt. Subditos item perpetuis tributis & vectigalibus haurit, vt de se familiaque sustinenda sollicitus contra statum suum machinetur, denique extorquet magis quàm cõiubus & popularibus fudit. Hæc signa tyrannidis ponunt, exemplisque veterum tyrannorum, & inprimis Tarquinij Superbi illustrentur, & ferè quidem temper hæc vel omnia vel pleraque in tyrannis quibuscunque insunt. Sed hæc & nostros quoque tyrannos conueniunt, tamen propriè ad politicum tantum tyrannum, Commodum Tiberium, Tarquinium describendum referuntur, & ad hæc quæ à nobis notata sunt capita referri possunt illisq. rectè animaduersis, ex iisdem & aliis & alia plurima, tanquam ex trunco arboris aut ex fonte riuuli possunt nullo negotio detrahi. Si enim regum est iuste ex legibus imperare & ad commune reipub. bonum, quod est certissimum, & omnium iudicio manifestum; ergo leges violare, legibus præscriptos interdicerè, viros illustres interficere, populum tributis opprimere, dissidiatim subditos serere, publicos thesauros in adulteros & mimos effundere, & similia admittere quæ iustitia & legibus pugnant, & ad suam vniuersalem cum detrimento publico referuntur, quis non illud reprehendit esse tyrannicum? Rursus si regum studio & labore suo iniri vt subditi boni efficiantur; ergo perspicuum est, nec arduum est hoc vulgari concludere, tyrannicum esse si quis viros nos plebi ad virtutem imitandam exemplo suo prolucentes occidat, vel in exilium eijciat, si bonas artes exterminet, scholas & Academias destruat, artes honestas & liberis hominibus dignas interdiciat, subditosque sordidis artificijs assuefaciat, quem

Supra fol.
41.42.

modum Cyrus quū rebelles sibi Lydos penitus domare vellet, arma & equos ademit, insitq; cauponas & ludicras artes & lenocinia exercere, eoz modo gens illa industria quondam potens & manu strenua, effeminata molitie luxuriaq; virtutem pristinam perdidit. Sed tertium illud tyrannorum genus Christianis omnibus tanto magis debet esse horrore & odio, quo religionem Christi, fidem eius, æternamque in cælo beatitudinem terrenis omnibus fortunæ corporisque bonis sciunt esse anteferendam. Ergo qui fidem hanc contaminat, & inuectis hæresibus quasi obiectis molibus, viam ad cælum Christianis subditis intercludit, & ad Catholicam omnium Christianorum fidem abnegandam, priuatamque certorum Apostatarum hæresim profitendam, Christianos sibi commissos sanguinarijs legibus & edictis cogit: hic reliquorum omnium tyrannus est atrocissimus, non modo quia nulli ferè ad hoc genus tyrānidis ruūt, qui non simul illis prioribus modis tyranni simul euadunt, obsistentes sibi subditos nobiles & ignobiles promiscuè trucidant, eorum bona diripiunt, viros sanctissimos carceribus, exilio, morte afficiūt; nequissimos ganeones in ciuitatum & Ecclesiarū tribunalia attollunt, iniustitiam publicam exercēt, & Lerna scelerum repub. suam complent, ideoq; hac flagitiorum licentia Commodos & Neronēs exæquant, quod de Valentibus, Iulianis, Henricis, & reliquis illis euidentissimè constat: sed proprie quia hic tyrannus iurisdictionem sibi nullo modo conuenientem, & quam nec respub. tradere potest inuadit: quia in conscientias & animas subditorum tyrannidem exercet, quia religionem Dei immortalis suæ libidini subijcit, quia in Deum est blasphemus & in vniuersam simul Christianorum respub. iniuriosus: in Deum quidem, quia ordinem

Tyrannus contra Ecclesiam & fidem est reliquis longe detestabilior.

dinem ab eo positum transgreditur, & quæ my-
 ria **D E V S** commisit sacerdotibus solis & Apo-
 stolis dispensanda, ea iste laicus homo inuolat, & in
 quam profana aula suæ negotia sursum deorsum
 versat. Quam principum audacem impietatem
D E V S in veteri testamento tam multis inter-
 coërcuit, tam multis supplicijs vindicauit. Vnde
 fam autem Christianam rempub. intolerabili
 ria afficit, quando eam fidem quæ vna est omni-
 vniuersè communis quia Catholica; & sine qua
 nemo salutem potest adipisci, eam iste in vno Ch-
 stiani orbis angulo, verbi gratia, Henricus Lon-
 ni, Nauatræ Regina Biernæ, immutare, vnde
 restringere & dilatare non reformidat. quod de
 lios Christianos omnes ignorantia, stultitia, &
 piditatis coarguere, qui perpetuò à maioribus
 etâ credendi regulâ, alia contraria fide vitam
 ternam consecutos crediderunt, quam iste iam
 nuncio vel muliercula cum quibuldam suæ
 conuenis definit esse impiâ & superstitiosam, &
 que cultores rectâ ad infernum impellere.
 (inquam) tyrannis aliorum omnium terribilissimâ
 & impurissimâ; & quanto Christianus rex
 propter veras virtutes & sinceram pietatem, Pe-
 no quouis rege apud Deum hominesque est
 dabilior, tantò tyrannus iste Pagano quouis
 no est **D E O** hominibusque odiosior, & res
 Christianæ subditisque quos regit, & quoad
 pora & quoad animas hostis longè capitalior
 festior.